

Utjecaj baroknih slikara na portretnu fotografiju

Novak, Marija

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University North / Sveučilište Sjever**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:122:379144>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-27**

Repository / Repozitorij:

[University North Digital Repository](#)

**Sveučilište
Sjever**

Diplomski rad br. 33/MEDD/2021

Utjecaj baroknih slikara na portretnu fotografiju

Marija Novak, 1382/336D

Koprivnica, rujan 2021.

Sveučilište Sjever

Odjel za Medijski dizajn

Diplomski rad br. 33/MEDD/2021

Utjecaj baroknih slikara na portretnu fotografiju

Student

Marija Novak, 1382/336D

Mentor

Mario Periša, doc. art. dr. sc.

Prijava diplomskog rada

Definiranje teme diplomskog rada i povjerenstva

ODJEL Odjel za umjetničke studije

STUDIJ diplomski sveučilišni studij Medijski dizajn

PRISTUPNIK Marija Novak

MATIČNI BROJ 1382/336D

DATUM 13.9.2021

KOLEGIJ Medijska fotografija

NASLOV RADA Utjecaj baroknih slikara na portretnu fotografiju

NASLOV RADA NA ENGL. JEZIKU The influence of baroque painters on portrait photography

MENTOR Mario Periša

ZVANJE doc.art.dr.sc.

ČLANOVI POVJERENSTVA

1. doc.art. Antun Franović, predsjednik
2. doc.art.dr.sc. Mario Periša, mentor
3. doc.art. Igor Kuduz, član
4. doc.art. Andro Giunio, zamjenski član
- 5.

VŽKC

MMI

Zadatak diplomskog rada

BROJ 33/MEDD/2021

OPIS

Tema diplomskog rada su serija portretnih fotografija nastalih pod utjecajem značajnog perioda povijesti. Barokni slikari imaju izrazio velik utjecaj na umjetnost pa tako i na fotografiju. Potreba za fotografijom i sami počeci fotografije objašnjeni su u radu. Također, povijest portretne fotografije i njezini suvremeni predstavnici istraženi su kako bi se skrenula pozornost na važnost i utjecaj baroknih slikara.

U radu je potrebno:

- Prikazati kratku povijest umjetnosti i predstavnike baroknih slikara
- Objasniti početak fotografije i njezine elemente
- Objasniti portretnu fotografiju i prikazati suvremene predstavnike barokne portretne fotografije
- Definirati studijsku i filmsku fotografiju
- Izraditi seriju portretnih fotografija u studiju kojom se naglašava barokni utjecaj

ZADATAK URUČEN

14.9.2021.

POTPIS MENTORA

KC/VŽ
MMI

Predgovor

Ovim putem željela bih zahvaliti svom mentoru doc. art. dr. sc. Mariu Periši na nesebičnoj pomoći, korisnim savjetima, znanju i zanimljivim predavanjima iz područja fotografije. Isto tako, zahvaljujem ostalim profesorima, predavačima i asistentima na korisnim savjetima i njihovom trudu. Zahvalila bih se i svojim dragim roditeljima i bližnjima koji su me podržavali kroz cijelo moje obrazovanje. Hvala na strpljenju i volji modela koji su bili prikazani u praktičnom dijelu rada.

Sažetak

Od pretpovijesti čovjek traži način kako bi zabilježio trenutak, odnosno svoje postojanje. Od otisaka ruku u špilji, egipatskih hijeroglifa, naručivanjem portreta do „camere obscurae“. Pojavom prve stalne fotografije, razvio se film i u konačnici digitalna fotografija koju danas poznajemo. Za analognu i digitalnu fotografiju najnačelnija komponenta jest svjetlost. Odnos svjetlosti i sjene smatramo bitnim za portretnu fotografiju jer određuje (između ostalog) ugođaj. U prošlosti, odnosno baroku, pojam chiaroscuro, koje prvi koristi Carravaggio, primjenjuje se i u portretnoj fotografiji danas. Ovaj rad istražuje utjecaj i povezanost primjene osvjetljenja danas portretne fotografije inspirirane baroknim slikarstvom. Također, dokaz da danas koristimo Rembrandtov stil osvjetljenja govori o važnosti slikarstva u baroku i utjecaju na portretnu fotografiju.

Ključne riječi: portret, fotografija, barok, svjetlo-sjena, Rembrandtov stil

Summary

Since the prehistoric times man searched for ways to capture a moment, that represents his existence in time. From hand prints in caves, Egyptian hieroglyphs, ordering portrait paintings to camera obscura. Following the appearance of the first permanent photography the film developed and in the end, digital photography which we know today. As is was for analog, light is the most important component the for digital photography. The relationship between light and shadow is considered essential for portrait photography because it determines (among other things) the atmosphere. In the past, more precisely in the the Baroque, the term chiaroscuro, first used by Carravaggio, is also used in portrait photography today. This paper explores the influence and impact of illumination techniques used by Baroque painters on portrait photography. The fact that Rembrandt's lighting style is still used today, speaks to the importance of Baroque painting and its influence on portrait photography.

Keywords: portrait, photography, light-shadow, Rembrandt style, baroque

Sadržaj

1.	Uvod.....	1
2.	Kratki pregled slikarstva kroz povijest umjetnosti	3
2.1.	Od pretpovijesti do baroka	3
2.2.	Barok	5
2.2.1.	<i>Predstavnici baroknih slikara .....</i>	<i>6</i>
3.	Fotografija.....	13
3.1.	Povijest fotografije	13
3.1.1.	<i>Analogna fotografija .....</i>	<i>13</i>
3.1.2.	<i>Digitalna fotografija .....</i>	<i>18</i>
4.	Portretna fotografija	19
4.1.1.	<i>Povijest portretne fotografije .....</i>	<i>20</i>
4.1.2.	<i>Autori portretne fotografije .....</i>	<i>21</i>
4.2.	Studijska fotografija	25
4.2.1.	<i>Značajni autori portretne fotografije 20. stoljeća .....</i>	<i>27</i>
4.3.	Suvremeni umjetnici	33
5.	Praktični dio rada	38
5.1.	Koncept	38
5.2.	Serijska fotografija i tehnički opis	39
6.	Zaključak.....	53
7.	Literatura.....	55

1. Uvod

Od početka vremena čovjek je htio zabilježiti trag svoga postojanja, što dokazuju slike u pećinama. Kroz povijest zabilješka je prolazila kroz preobrazbe, u obliku otiska ruke, crteža, naslikanog portreta pa tako i do nastanka fotografije. Upravo je svjetlost osnovni i ključni sastojak portreta pa tako i fotografije, koja utječe na ostatak procesa, kako će se nešto oblikovati, napraviti. Povezanost baroknih portretista i portretne (studijske) fotografije poprilično je velika i čak se doima da ti pojmovi „moraju“ ići jedno uz drugo. Dakle, da bi se dobila odgovarajuća portretna fotografija ona mora prikazati emocije subjekta kroz viziju fotografa.

Hrvatski prijevod fotografije „svjetlopis“ već nam jasno govori da bez svjetla fotografija zapravo i ne postoji. Svjetlo se smatra saveznikom fotografa onda kada je svjetlo (sunčevo, ono koje dolazi od vatre ili nekog rasvjetnog tijela; žarulje, bljeskalice) uravnoteženo, dakle kada nije ni podeksponirano, ni preekspozirano, u konačnici tada fotografija postaje ugodna oku. Svjetlo se u fotografiji najčešće opisuje i analizira po svojoj jačini ili intenzitetu, temperaturi ili boji, smjeru odakle dolazi, kontrastu ili razlici svijetlih i tamnih tonova i po kvaliteti, tj. je li tvrdo ili meko svjetlo. Kada se govori o jačini svjetla, prema Sabolu i Žerjavu, misli se na određeni intenzitet svjetlosti kojim neki izvor svijetli, odnosno jačina svjetlosti kojim se određena količina svjetlosti reflektira s neke površine do fotoaparata. Dakle, postoje dvije vrste svjetla: direktno, upadno ili izravno svjetlo i indirektno, odbijeno i neizravno svjetlo. Za stvaranje dramatičnosti u fotografiji važno je istaknuti kontrast koji stvara razliku između svjetla i tame te upravo time predstavlja grubost i napetost. [1,2]

Sam pojam „*portrait*“ dolazi od francuske riječi i u slikarstvu i fotografiji može se definirati kao prikaz osobe ili osoba s njezinim fizičkim obilježjima i mentalnim izrazom (osobnost subjekta). Lice ili glava može biti prikaz portreta. Isto tako, može biti prikaz lika do koljena, odnosno prikaz cijelog lika. Portret kao jedan od najvažnijih likovnih figura kroz povijest imao je različite uloge. Njezin početak smatra se Mezopotamija 7000. pr. Kr., a prikaz jest precizno modelirane ljudske lubanje. Upravo idealizirane osobe kao utjelovljenje moći smatraju se portretima u vremenu Starog Egipta, Rima i Grčke kulture. Kroz srednji vijek, pa sve do rane renesanse za portret se može reći da je imao jednakost strogom profilu. Portret je tada bio nevažan u smislu samoljublja. Nove promjene nosi visoka renesansa, stoga se pokušava prikazati karakter i ćud subjekta. Upravo u baroknom razdoblju portreti su poprimili presudnu važnost. Prikazani su raskošno odjeveni pojedinci uz simbole snage i privremenog bogatstva.

[3,4,5]

U ovom diplomskom radu pokušava se prikazati, odnosno približiti, utjecaj baroknih slikara na portretnu fotografiju, studijsku fotografiju i na samu fotografiju općenito. Čitatelj se upoznaje prvobitno s pojmom portreta. Nadalje, objašnjavaju se ukratko povijesna razdoblja koja su vezana uz slikarstvo, poput paleolita, Stari Egipat, Grčka, Rim, srednji vijek, renesansa i dolazi se do najbitnijeg razdoblja – baroka. Isto tako, pojašnjava se fotografija, pojmovi vezani uz nju i osobe koje su značajne. Nakon toga, piše se o filmu, portretnoj i studijskoj fotografiji iz čijih istraživanja proizlazi nastali praktični rad.

2. Kratki pregled slikarstva kroz povijest umjetnosti

2.1. Od pretpovijesti do baroka

□ **Paleolit**

Bilježenje trenutka, odnosno stvaranje umjetnosti postoji još u paleolitu. Jedan od brojnih primjera početka likovnog stvaralaštva pronađen je u francuskoj špilji „Pech Merl“. Damjanova navodi da upravo otisak ruke jest najizravniji, najsiroviji čovjekov izraz. S pretpostavkom da je pračovjek nesvjesno prikazivao umjetnost, s vremenom, budući naraštaji pokazatelj su prisutnosti i svjesnim vladanjem elementima forme i slikarskim tehnikama. [6,7]

Slika 1 Otisak ruke iz špilje "Pech Merl"

□ **Drevni Egipat, Grčka, Rim**

Ukras zidova s reljefima, slikama i mozaicima u arhitekturi među prvima su koristili u Drevnom Egiptu. Na eksterijernom dijelu zidova prikazane su slike, tj. prizori faraona. U interijeru kuća, hramova i palača bili su prikazane kultne slike. Freske se smatraju temeljem egipatskog slikarstva. Pronađene su u grobnicama. Tamnijim bojama su se prikazivali muškarci, dok su žene bile svjetlije. Osim boja, zanimljivo su prikazane i situacije u kojima su glave i stopala nacrtana u profilu, okrenuti u jednom smjeru, dok ruke, ramena i torzo nisu. [8]

U kontinentalnoj Grčkoj počela su se pojavljivati mala sela i time tradicija slikanja na keramičkim artefaktima, poput vaza i lonaca. Pojavljuju se prvi znakovi zidnih slika, ali je malo njih ostalo očuvano. Kretske modeli zidnog slikarstva postali su standard za cijelo ovo područje. Zidovi su oslikani u figurativnom stilu pomiješanom s geometrijskim dizajnom s ljudima u raznim aktivnostima, poput prizora bogoslužja, igara, palačnih ceremonija, kao i životinja i krajolika. Razvojem vizualne perspektive i volumetrijskog zasjenjivanja nastaje dojam trodimenzionalne dubine koje predstavljaju složenost scena. Slike su postale realističnije, osim što su razvile prirodniji i idealistički model ljudskog tijela koji je do danas postao velika tradicija temelja slikarstva.

Rimljani su oni koji duguju većinu svog trenutnog znanja o tome što je grčko slikarstvo, zbog velikog gubitka materijala uslijed prirodnih katastrofa koje su uništile grčke gradove i svega u njima, bili su jedini koji su učili s Grcima dok su bili oslikani. Iako su Grci ostali temeljna referenca kroz povijest rimskog slikarstva, Rimljani su uspjeli unijeti vlastita čitanja, stvarajući individualizirani jezik i stvarajući nove skladbe. Rimljani su proveli grčko istraživanje trodimenzionalnosti i izgradili urbane prizore velike arhitektonske i prostorne složenosti s utjecajnim plastičnim efektom i iluzijom, koji su naslikani u nekoliko velikih prostora, poput aristokratskih palača i sela. Oni su dali veliku vrijednost pejzažu i mrtvoj prirodi. [9]

□ **Srednji vijek**

Drukčiji cilj i općenito duh čovjeka u smislu slikarskih stilova modificirala je crkva. Bizantska umjetnost naglasila je održavanje običajne ikonografije i stila. Brojnost freski bila je velika, dok je manji broj bilo mozaika. Postojale su mnoge freske i manji broj mozaika. Tadašnja umjetnost može se usporediti s nečim nalik apstrakciji zbog svoje ravnoće, odnosno plošnosti i stiliziranim likovima i prikazima krajolika. Freske, kao i skulpture i murali bili su viđeni, odnosno ukrašeni na gotičkim crkvama i zidovima romaničkih mjesta molitve. Osim dekoracija, iluminirani rukopisi preuzeli su nove vidike i sam karakter. Također, otmjeno odjevene dvorske žene su nazočne u svojim sredinama. Isto tako, svoj značaj dobile su i slike na pločama (nastaju temperama) kao i oltarski ukrasi. [9]

□ **Renesansa**

Napredak u nauci i istraživanje u raznim područjima imalo je duboki utjecaj na europskog intelektualnog i umjetničkog čovjeka. Na višu razinu uzdiže se slikarstvo. Istražuje se ljudska anatomija i proporcije i dolazi do razvoja prethodno neviđene finoće u tehnikama crtanja i slikanja. Dakle, slikari postaju mislioci. Nakon dominacije religijskih slikarskih tema, stiže povratak

sekularnih tema. Umjetnici su integrirali vizije svijeta koje ih okružuju ili proizvode vlastite kreativnosti u svojim slikama. Bilo je moguće naručiti portret sebe, odnosno svoje obitelji (koji su imali mogućnosti za taj trošak). [9]

2.2. Barok

Barok (tal. barocco, španj. i port. barroco / berrucco, engl., franc. baroque, njem. Barock) definira se, prema Bridget (2011.), kao stilsko-povijesni period, odnosno termin u povijesti likovnih umjetnosti, književnosti i glazbe. Također, autor navodi da se barok produžuje na renesansu te se nadalje razvija rokoko i traje do druge polovice 18. stoljeća (klasicizma). Portugalska riječ „barocco“ može se prevesti na više načina. Jedan prijevod govori da je riječ o golemu biseru nepravilna oblika, drugi da je to tvorevina bolesne školjke, a zadnje značenje jesu nevelike vrijednosti.

Prema Bridgetu (2011.), kada se govori o likovnoj umjetnosti u baroku treba spomenuti mase koje su razigrane, prostorne koncepcije koje su monumentalne, pojam iluzionizma i povezanost slikarstva, skulpture i arhitekture kao glavne značajke. Stilska obilježja prema Bridgetu (2011.), nastaju u Rimu, dakle središtu sakralnog slikarstva i arhitekture. Nadalje, barok se, kao umjetnički pokret u općenitom smislu, vrlo brzo širi u svim zemljama Europe. Od apsolutističke monarhije (protureformacija jača u katoličkim zemljama) do protestantizma. Dakle postaje temelj u različitim sustavima uređenja. Europi je zajednička intelektualna revolucija, koja prema Damjanovi, u osnovi mijenja čovjekov dotadašnji svijet i čini integraciju na jednom novom planu. Intelektualna revolucija očituje se u naglom razvoju geometrije i mehanike, koje postaju osnovni principi konstrukcije novoga svijeta. „*Osvješćenje beskonačnog, koje se dogodilo na različitim područjima, (astronomiji, matematici, filozofiji, umjetnosti itd.), znači otvaranje svijeta koji je renesansa konstruirala kao zatvoreno geometrijsko tijelo, manirizam pomaknuo i dezintegrirao, a nad kojim barokni čovjek pokušava uspostaviti racionalnu kontrolu*“. (Dajmanov, 1982.) Novo viđenje svijeta, točnije predmeta, očituje se upravo u baroknom slikarstvu. Neke od osobina koje se najčešće povezuju s barokom su veličina, osjetilno bogatstvo, drama, dinamika, pokreti, napetost, emocionalna bujnost i sklonost zamagljivanju. Prema Damjanovi, takozvano slikarsko gledanje očituje se u zanemarivanju apstraktnog obrisa za volju konkretnosti svjetlosnog efekta, tj. boje u osnovnoj čestici – mrlji. U prvom redu ističu se slikarske, vizualne vrijednosti nasuprot taktilnim (koje su dominantne u renesansi) . Osim slikarske, ona se odnosi i na arhitektonska i skulpturalna djela, gdje se kontinuitet obrisa i čitljivosti oblika negira razvođenjem i pokretanjem volumena. Posljedica toga je bogata i kontrastna igra sjene i svjetlosti, kojom se negiraju stvarna

svojstva materijala, stvarna opipljivost, konkretnost i sugeriraju posve slikarske forme. Začetnik baroknog slikarstva smatra se upravo talijanski slikar Caravaggio s djelom „Pozvanje Svetog Mateja“. [6, 9, 10, 11]

2.2.1. Predstavnicima baroknih slikara

Prema Damjanovi, barokni umjetnici (7), koji su u sljedećim odlomcima teksta navedeni, upravo su predstavljeni u obliku kratke analize njihovih djela. Djela, koja su prvobitno izabrana kao nesvjesno nadahnuće u nastaloj seriji fotografija, odnosno u praktičnom radu, spominju se opširnije kasnije.

□ Michelangelo da Caravaggio

Djelo pod nazivom „Pozvanje Svetog Mateja“ zapravo je prvo barokno djelo uopće. Prema Damjanovi, slika prikazuje prostor koji je definiran svjetlošću i položajem likova. Nadalje, dijagonalnom kretanju suprotstavljaju se horizontale. Dijagonalu snopa svjetlosti uravnotežuje ritam horizontala stolaca, stola, likova, a dijagonali koja spaja pogled desnog lika (Krist) s likom koji sjedi i pokazuje na sebe, odgovara ritam horizontala Kristove ruke i prozorskog okvira. Kompozicija se likovima, koji se nalaze u poluprofilu ili su leđima okrenuti, zatvara poput krivulje prema naprijed. Svi likovi zajedno zatvaraju između sebe elipsoidni prostor, koji otvara lik Krista, a snop svjetlosti izravno osvjetljava. Kompozicija se zatvara u sebe i razrješuje u sebi bez obzira na gledaoca te se tako postiže efekt »objektivnosti«, što upućuje na naturalizam. To je još naglašeno inzistiranjem na materijalnosti tkanina, puti itd. Kontrast svjetlosti i tame određuje oblike mekane, otvorene površine, toliko bogate tonkim prijelazima da se ne može izdvojiti jedna boja jer su u neprestanom mijenjanju i pretapanju. [6]

Slika 2 „Pozvanje Svetog Mateja“, 1594-98.

□ **Georges de La Tour**

U djelu "Sveta Irena oplakuje Svetog Sebastijana", prema tvrdnji Damjanove, razlikuje se izvor svjetlosti i efekta svjetlosti, koji su neovisni o izvoru. Detalji, kao što su glava, ruke, dijelovi odjeće, obasjani su svjetlošću koja odvaja sugerirani tamni, neodređeni prostor. Granična linija je oštra, ali nije crtana, već ostvarena kontrastom dvaju tonova svjetlosti i tame, koji uništavaju detalje i pojednostavnjuju likove u čiste volumene geometrijskog karaktera. Odsječenost, fragmentarnost likova sugerira ono što ćemo otkriti analizom kompozicije. Njena se os nalazi na lijevom uglu slike, što je vertikalna stupa oko kojeg likovi svojim položajem opisuju krugove različitih radijusa. Međutim, budući da su to samo dijelovi koncentričnih krugova, kompozicija je u biti otvorena, samo fragmentarno prisutna na slici i upućuje na to da postoje složeni prostorni odnosi. Postava golog tijela, koju svjetlost prati i naglašava, određuje kružno kretanje koje otvara prostor između žena što svojim tijelima poput plašteva zatvaraju dio imaginarnih kugli. Prostor je istovremeno otvoren i zatvoren: otvoren u beskrajnim mogućnostima daljeg širenja i prožimanja, a zatvoren postojanjem volumena kao granica. [6]

Slika 3 "Sveta Irena oplakuje Svetog Sebastijana", 1640-50.

□ **Rembrandt Harmenszoon van Rijn**

„Zakletva Julijusa Civila“ (detalj; Slika 4: desno) prema Damjanovi, prikazuje da je forma otvorena do krajnje granice figurativnog. Likovi su raspršeni svjetlošću, koja na površini stvara titraje, a ispod koje otkrivamo sve dublje i dublje slojeve boje. Titranje je proizvedeno brzim, kratkim potezima i mrljama bijele boje, ispod koje dolaze sve tamniji tonovi crvene i žute. Likovi nisu samo uronjeni u polutamu, ona nije samo iza njih već i u njima, što daje osjećaj beskrajne dubine i slojevitosti. Dakle, ostvareno je potpuno otvaranje i stapanje u titranju svjetlosti i istovremeno krajnje zatvaranje oblika u sebe, prodiranje u dubinu, polutamu. [6]

Slika 4 "Zakletva Julijusa Civila", 1661.

□ **Peter Paul Rubens**

Djelo „Posljednji sud“ ima dijagonalnu kompoziciju i prema tvrdnji Damjanove, određena je snopom svjetlosti i isprepletenim padanjem ljudskih tijela, koja se kao neizdiferencirana masa kotrljaju stvarajući maksimalnu dinamiku. Pojedine boje pojavljuju se u masama, posve razvedenih obrisa, koje se prožimaju na plohi i u sugeriranom prostoru, otvorenom prema naprijed i natrag. Mase boja figuralno su određene pokrenutim, razvedenim ljudskim tijelima, koja ispunjavaju prostor negirajući ga kao prazninu. [6]

Slika 5 "Posljednji sud", 1617.

□ **Frans Hals**

U djelu „Upravnice ubožnice u Haarlemu“, prema Damjanovi, može se odmah uočiti pojednostavnjenje, sinteza oblika i boja. Iz tamne, neizdiferencirane pozadine iskaču, kao zasebne izražajnosti, lica i ruke. Sve ostalo je reducirano, utopljeno u smeđu pozadinu i haljine. Maksimalna koncentriranost na jednu temu (ljudsko lice, ruke), koja tako prestaje biti bilo koja tema ili sporedni element te postaje nužni medij kojim se umjetnik izražava. U ovom njegovu posljednjem djelu to rezultira nevezanom kompozicijom međusobno izdvojenih oblika. Slikarov rukopis stvara otvorene, razorene površine, koje se kao oblici izdvajaju iz tamne pozadine svojom grčevitošću, pokrenutošću i svjetlosnom konzistentnošću. [6]

Slika 6 „Upravnice ubožnice u Haarlemu“, 1665.

□ **Johannes Vermeer**

U djelu „Geograf“, prema Damjanovi, postignut je efekt da je stražnji dio prostorije viđen iz veće udaljenosti nego lik, stol i sag. Očište je negdje u visini prozorskog okvira, što se poklapa sa simetralom kadra po širini. Ta neuobičajena visina i nerazmjerna veličina oblika u prvom planu, koja podsjeća na iskrivljenja što ih leća proizvodi u projekciji s predmetima koji su joj bliži, navodi mnoge istraživače na pomisao da se Vermeer služio camerom obscurom. Međutim, nejedinstvenost prostora ukinuta je jedinstvenošću osvjetljenja: logikom stupnjevanja tonova u odnosu prema prikazanom izvoru svjetlosti - prozoru. Sjedinjujućem djelovanju osvjetljenja pomaže i koloristička kompozicija: središnje plavo i oko njega žuto-narančasto različitih intenziteta i tonova čine komplementarnu cjelinu u kojoj je lik povučen u dubinu, a sivo područje zadnjeg plana dohvaćeno, tako što biva »obojeno« djelovanjem sukcesivnog kontrasta. Slično se uravnoteženje zbiva suprotstavljanjem središnjeg očišta i dijagonalnog kretanja svjetlosti slijeva u desno te fragmentarnog prikazivanja predmeta zdesna. Središnje očište okuplja dijagonalni svjetlosni snop i »odsijecanje« predmeta otvara u desno. To su samo neki primjeri složenih i profinjenih uravnoteživanja suprotnih snaga, što se dešavaju na svim razinama i u svim aspektima Vermeerove slike da bi konačan efekt bio apsolutna dovršenost uhvaćenog trenutka. [6]

Slika 7 „Geograf“, 1669.

□ **Diego Velázquez**

Kompozicija u djelu „Dvorske dame“, prema Damjanovi, na prvi je pogled zatvorena sa svih strana. Prednja strana je također zatvorena i to ponovo pomoću ogledala kao na slici Van Eycka (Arnolfini i njegova žena). Međutim, elementima teme sugerirano je otvaranje. Iako se kroz njih ne vidi, lijeva strana u pozadini otvora vrata obasjana je svjetlom, dok sugerirano otvaranje lijeve strane je skriveno slikarskim stalkom. I omeđivanje s prednje strane je relativno: likovi u ogledalu tek su naznačeni, vide se „kao svijetle mrlje rastvorenih obrisa“ na nejasnoj pozadini (v. detalj) (Damjanov, 1982.). Nadalje, u dvije su krivulje grupirani likovi, „između kojih prostor vijuga, nastavlja se do vrata povezujući svjetlost koja dolazi s desna sa svjetlošću u dnu slike“ (Damjanov, 1982.). Odras u ogledalu apliciran je u kompoziciji svjetlosti koja istovremeno prikazuje refleksa i izvor svjetlosti. Slijedi infantkinja Margerita, (slika 8: desno) odnosno detaljniji prikaz, gdje se može primijetiti da umjetnik ne slika svjetlost koja „se reflektira u njegovu oku od predmeta, koji je slučajno vrpca“ (Damjanov, 1982.). Također, svjetlost se translatira upravo u tonove koja daje misao boje, oblika vrpce i teksture. [6]

Slika 8 „Dvorske dame“, 1656.

3. Fotografija

„Fotografija“, odnosno „crtanje pomoću svjetla“ dolazi od kombinacije grčkih riječi *photo* što znači svjetlo i *graphein* što znači crtati.

Kao grana likovnih umjetnosti može se definirati kao bilježenje trenutka, događaja i stvari uz pomoć leće i svjetla. Osoba koja fotografira, odnosno umjetnik, svojim sposobnostima i znanjem o foto-kameri dokumentira trenutke oko sebe i nadalje prezentira javnosti kao medij.

Fotografija, odnosno proizvod koji nastaje fotografiranjem, može se podijeliti na dva dijela. Dakle, prvi bi bio analogni koji nastaje osvjetljavanjem fotografskog papira. Drugi način je digitalni koji nastaje ispisom na fotografski papir ili arhiviranjem na odgovarajući elektronički medij kao što su memorijske kartice, tvrdi disk, cd-rom itd.

Fotografija kao pojam postoji i primjenjuje se u svim područjima života, odnosno djelatnosti. Stoga je bilo potrebno odrediti je na specifičnija područja. Kada govorimo o žanrovima, najpoznatiji žanrovi fotografije su ona portretna, pejzažna, dokumentarna, modna, apstraktna i crno-bijela. [12, 13, 14]

3.1. Povijest fotografije

Oduvijek je postojala potreba za bilježenje trenutka. U početku, kako su ljudi puno vremena provodili kraj špiljskih zidova, vjerojatno su primijetili kako svjetlost na ravnijoj površini (zidu) ocrta slike vanjskog svijeta. Ta svjetlost prodirala bi kroz obješenu kožu životinja koja bi sadržavala sitne rupice. Upravo se to prodiranje svjetla kroz rupicu smatra kako je potaknulo razvitak daljnjih špiljskih crteža, a nadalje postao i alat za stvaranje prve fotografije. [13]

3.1.1. Analogna fotografija

Prema Hedgecoeu, prvi zapis koji je uspio ostati trajan bila je i prva analogna fotografija Josepha Niecephorea Niepcea (francuski izumitelj). Fotografija nastala 1826. godine prikazuje pogled kroz prozor izumitelja. „Camera obscura“ ili lat. tamna komora (spomenuti alat) jest kutija koja u središtu jedne stranice sadrži rupicu kroz koju upravo prolazi svjetlost (Slika 9). Kada svjetlo prođe kroz rupicu slika izvana naopačke se pojavi na suprotnoj stranici kutije. Dakle, kako bi se slika mogla projicirati, kutija zahtjeva u potpunosti zaštitu od bilo kakvog drugog izvora

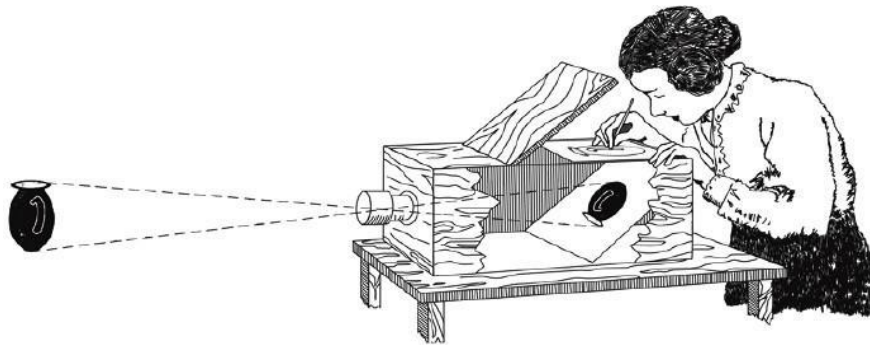
svjetla. Također, vrlo bitna stvar koju treba napomenuti jest da je korištenje camere obscure postojalo i prije, a služilo je umjetnicima (jedan od njih je i Caravaggio) prilikom oslikavanja obrisa pejzaža ili portreta i time omogućilo bolji krajnji rezultat slike, odnosno djela.

Hedgecoe tvrdi kako je kroz godine, kako bi se poboljšala primjenu camere obsure, u kutiju dodano niz različitih svojstava, a jedno od bitnijih jest bikonveksna leća koja je ispravljala nepravilnosti. Nadalje, Niepce je uspio tu sliku zadržati na ploči koju je stavio na mjesto gdje unutar kutije pada svjetlost, dok je prvobitno na ploču nanio bitumen. Dakle, prva nastala stalna fotografija (Slika 10) imala je ekspozicijsko trajanje od 8 sati, a postupak je nazvan „heliografija“. [12]

Usko vezano uz to, valja spomenuti još jedno ime, Jacques Daguerre, koji je nakon dugo istraživanja uspio pronaći način da se sačuva pozitiv slike. Točnije riječ je o postupku pod nazivom dagerotipija (Slika 11). Jedno od objašnjenja postupka direktni je pozitiv na ploči od posebnog bakra, a rezultat je bila bakrena ploča obložena tankim slojem srebra. Nadalje, nastao je negativ iz kojeg se moglo razviti više fotografija (moguće neograničeno umnožavanje), engleskog izumitelja Williama Foxa Talbota. Upravo njegov postupak, „kalotipija“, preteča je suvremenog filma koji je i danas u primjeni. Dok je kalotipija nalikovala umjetničkom crtežu ugljenom, kod postupka mokrih kolodijских ploča nastali su jedni od najljepših portreta poput Slike 12 u kojoj se može vidjeti ugođaj, zamršena igra svjetla i sjene, tekstura i detalji. [12,13,14,15]

Nakon brojnih izuma, odnosno napredaka fotografije, koja su stečena sakupljanjem postojećih znanja, u kemijskom i mehaničkom smislu, fotografija je postala sve više dostupna i prisutnija u više vrsta fotografije, a jedna od bitnijih je dokumentarna fotografija. Prema Hedgecoe, revolucionarni George Eastman, sljedeći je kojeg treba naglasiti jer je upravo umjesto papira koristio fotografski film, dakle, tanku prozirnu celuloidna traku premazanu fotoosjetljivim slojem. Upravo 1844. godine film je omogućio veliko olakšanje jer više nisu bile potrebne ekspozicijske ploče, (otrovne) kemikalije i velike, tj. nespretne kamere. Njegov novonastali proizvod, Kodak, fotografije je snimao na filmsku traku koja se namotavala (roll film) i bio je namijenjen za masovnu proizvodnju. Kodak je pridobio pažnju, odnosno potražnju, upravo zbog toga što njegovi korisnici nisu razvijali film nego je aparat bilo potrebno vratiti u tvornicu gdje bi se aparat napunio roll filmom i bio vraćen korisniku zajedno s fotografijama. Nadalje, usko vezani uz prvu sliku u boji jesu fizičar James Clerk Maxwell i braća Lumiere. Nastaje prvi komercijalni kolor film, odnosno autochrome (1907.), a kao moderni kolor film nastaje kodachrome (1935.) i bazirao se na tri emulzije koje su bile obojene. Kada se govori o prvim analognim fotoaparatima treba spomenuti njemački fotoaparat Leica (Slika 13). Osim nje, niz je fotoaparata, odnosno zemalja

koji su proizveli svoj fotoapararat: Zenit i Smena (Sovjetski Savez) Hasselblad (Švedska), Nikon i Canon (Japan), Polaroid (Amerika)... [13]

Slika 9 Camera obscura

Slika 10 Joseph Nicephore Niepce, „Pogled s prozora u Le Grasu“, 1826., Heliografija

Slika 11 Primjer dagerotipije; nepoznati fotograf: Obiteljski portret, 1850.

Slika 12 Postupak mokre ploče (negativ); Nadar: Sarah Bernhardt, 1859.

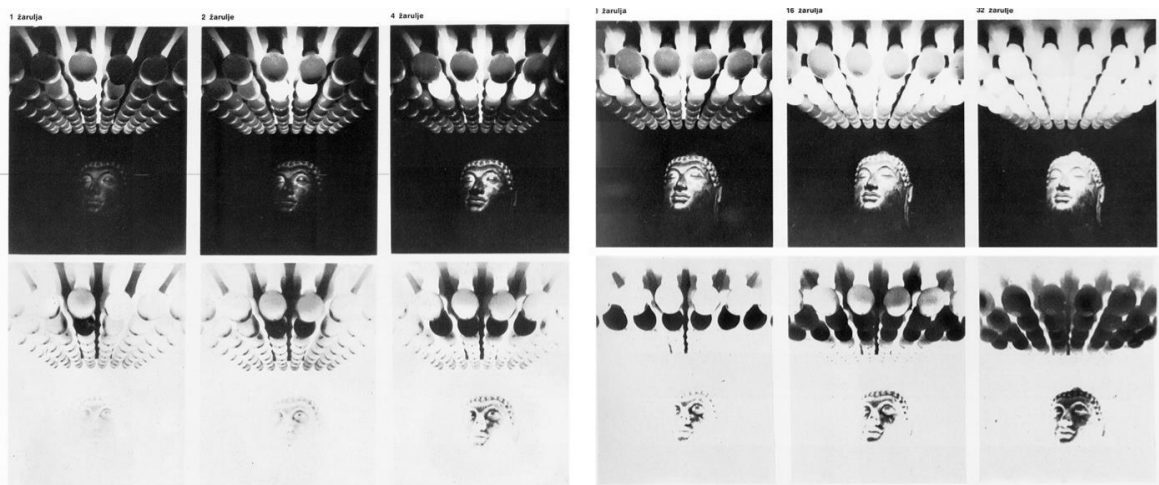
Slika 13 Fotoaparati Leica I, 1927.

□ **Slika i film**

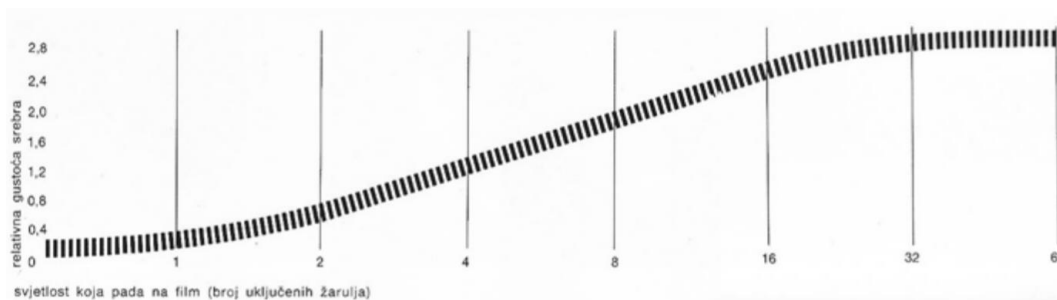
Ljudsko oko osjetljivo je tek na vrlo malo valno područje koje leži približno u sredini vidnog spektra, dakle obuhvaća valne dužine između 400 i 700 nanometara. Čim valovi s tog područja padnu na mrežnicu, mozak registrira svjetlost. Pri tome se svaka valna dužina ili kombinacija valnih dužina opaža kao druga boja, a sveukupne valne dužine stvaraju zajedno dojam bezbojnog ili „bijelog svjetla“ (više o samom svjetlu u nastavku rada). Upravo u većini slučajeva fotografi koriste fotografske filmove koji reagiraju na približno isto valno područje kao ljudsko oko.

„Slika na filmu, odnosno fotografskoj traci nastaje, ukratko rečeno, djelovanjem svjetla na kristale u želatini emulzije“ (Velika knjiga o fotografiji, 1979.). Ta emulzija presvučena je s jedne strane trake. Ona sadrži mali mikroskopski kristal srebrnog halogenida koji je osjetljiv na svjetlost.

Nadalje, kada se radi o svojstvenim reakcijama pri eksponiranju, treba naglasiti da upravo povećanje količine svjetlosti koja stiže na film prouzrokuje proporcionalno povećanje gustoće srebra na negativu (Slika 14). Dakle, što više svjetiljaka osvjetljava Buddhinu glavu, to negativ postaje gušći. Na tome se temelji fotografija zato što objašnjava zašto na slici sjena djeluje crno, a snijeg bijelo. Ipak, gustoća slike uvijek se ne povećava proporcionalno s ukupnim osvjetljavanjem filma. Ta činjenica uvelike utječe na to kako će naposljetku izgledati slika. Reakcija svakog filma može se dijagnosticirati na osnovi njegove svojstvene krivulje koja predstavlja prikaz odnosa povećavanja gustoće srebra i količine svjetlosti koja dolazi do filma (Slika 15). Srednji dio krivulje ravnomjerno se uspinje, što znači da u tom području osvjetljenja svako povećanje količine svjetla uzrokuje odgovarajuće povećanje gustoće srebra. „Cilj je da bude postignuta najveća količina svjetlosti koja se reproducira (najsvidljivi dijelovi snimljenog predmeta) i najmanja količina svjetlosti (tamni dijelovi i sjene na gotovoj slici) moraju nužno pasti na to srednje područje. Propuštanje premalo svjetla na film predstavlja gotovo ravan donji dio krivulje. Radi se o nedovoljnoj ekspoziciji, odnosno detalji neće biti vidljivi.“ (Velika knjiga o fotografiji, 1979.). Razlog tome je prekratka ili slaba ekspozicija filma i tada se ne reproducira razlika između svijetlog i tamnog. Isto tako, ako se suviše eksponira film, detalji crteža nestaju (desni kraj krivulje). [12]

Slika 14 Karakteristične reakcije pri eksponiranju; glava Buddhé

Slika 15 Krivulja

3.1.2. Digitalna fotografija

Pri samom početku poglavlja vezanog uz fotografiju spomenuto je da digitalna fotografija ostvaruje zapis svjetla pomoću električnih impulsa koji se spremaju na određeni medij. Umjesto kemije i filma primjenjuje se svjetlosni senzor i električna energija. Pojam piksel, odnosno element slike ili još nositelj informacije, pojavljuje se u digitalnoj fotografiji. Iako u analognom, filmskom svijetu, također postoje takvi nositelji informacije, tamo se ne zovu pikseli, nego zrna (*grain*). Boje koje su prisutne kod digitalne slike sklopljene su pomoću RGB sustava boja. Slaganjem *red* (crvena), *green* (zelena) i *blue* (plava) putem piksela u postizemo cjelovitu sliku.

Kod razvoja prvih digitalnih fotoaparata valja staviti naglasak na Sony Mavica, dok je prvi komercijalno dostupan digitalni refleksni fotoaparat s jednim objektivom, odnosno DCS 100. Iako su prvobitno bili slabije kvalitete, prolaskom vremena digitalna fotografija je zasjenila analognu.

Prema fotografu Angu, moguća reprodukcija (umnožavanje bezbroj puta) i prikaz slike na različitim uređajima, kombinacija digitalnog i klasičnog postupka činile su veliko olakšanje u korištenju, dok je manipulacija, odnosno obrada fotografija (postojana još u analognom dobu) doživjela skok. Točnije, s vremenom su nastali razni alati za obradu (i kvalitetu) koji su značajno olakšali proces, a jedan od njih jest Adobe Photoshop (opširnije u praktičnom dijelu rada). Također bitna sastavnica digitalne fotografije jest veličina, odnosno njezina rezolucija. Dakle, što je više piksela (mega piksel), veća je rezolucija, veća je kvaliteta i veća je fotografija, što je digitalnom dobu bilo izuzetno bitno, a danas se smatra normalnim i osnovnim. [16]

4. Portretna fotografija

Kao što je prvobitno navedeno u radu, prema Damjanovi, želja za bilježenjem trenutka usadena je u čovjeku od samih početaka. Neovisno je li se htio dokumentirati događaj, ulica ili emocija. Kada se govori o fotografiji, treba naglasiti da je upravo portret jedno od najznačajnijih izuma, a nastao je kao posljedica prvih fotoaparata.

Definicija portretne fotografije može se odrediti kao žanr fotografije u kojem se bilježi osoba ili skupina ljudi gdje se ističe osobnost subjekta i uključuje uporabu svjetla, poza i pozadine. Dobar portret može se smatrati onim na kojem je vidljiv karakter, raspoloženje, svjetonazor i stanje fotografirane osobe. Upravo kako bi se to postiglo, takav trenutak treba sadržavati i biti upućen u fotografske tehnike poput osvjetljenja, kontrasta, udaljenosti, objektiva i kadra.

Prema tvrdnji Mikote, kada se radi o kadriranju, portretnu fotografiju „*dijelimo na klasičan, ambijentalan, formalni portret i neformalni portret. U klasičnom portretu akcent je na kombinaciju izraza lica sa svjetlom i pozadinom (za dokumente). Nadalje, ambijentalan portret prikazuje subjekt unutar nekog prostora koja je karakterizira. Dok formalni pristup naglašava suradnju fotografa i subjekta, neformalni nema vidljivi kontakt*“ (Mikota, 2000.). [2,17]

Ljudsko lice najvažniji je motiv u portretu, dakle na njemu se može pročitati više od same vanjštine. „Ogledalo duše“ jesu upravo oči, stoga moraju biti uvijek u fokusu. Slijede, prema važnosti, lice i glava. Nadalje, kadar koji ispunjava lice bitno je odvojiti od okoline. To se postiže plitkim poljem oštine, dakle pozadina je tada mutna, dok je lice u fokusu. Za portrete žarišna duljina se povećava prema nuždi, dakle u obliku vrijednosti $f/2.8-f/5.6$. Rasvjeta, odnosno osvjetljenje osobe izuzetno je bitan čimbenik (nastavak u studijskoj fotografiji).

Kada se govori o pozadini, tvrdi Žerjav, treba naglasiti da ona ne smije pridobiti svu pažnju i portreti se tada koriste bližim ili srednjim planom. Rezanje u portretu poželjno je „*u području tijela, kose i iznad koljena*“, ali se ne režu „*dijelovi na području uha, nosa, očiju, usta, lakta, prstiju, koljena, stopala i potkoljenice*“ (Žerjav, 2009.). Pogled osobe koja se fotografira treba biti u skladu s ostavljanjem više praznog prostora, dakle ako osoba gleda u lijevu stranu tada treba ostaviti više prostora na lijevoj strani. Pozicioniranje motiva u središte fotografije najčešće se izbjegava, ali postoje uvijek izuzeci. „*Također, važno je naglasiti da se preporuča fotoaparat držati okomito kako bi se što više ispunio kadar likom, a visina fotoaparata se drži u razini očiju. Kod fotografiranja grupa važno je postići dublje polje oštine kako bi sva lica bila u fokusu. Otvor*

blende bi trebao biti između f/5.6 i f/11“ (Žerjav, 2009.). Dakle, grupa ljudi s pažnjom se namješta i oči tj. pogled treba biti usmjeren prema objektivu. Nadalje, treba pripaziti da sjene osoba ne padaju jedna na drugu. Za fotografiranje koriste se objektivi poput normalnih i teleobjektivi. [2, 3]

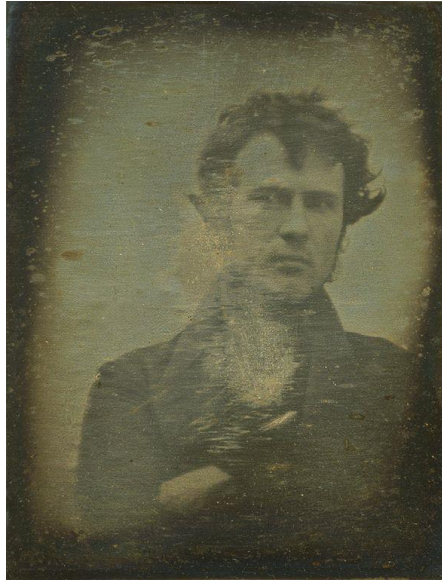
4.1.1. Povijest portretne fotografije

U odnosu na slikarske portrete, smanjivalo se potrebno vrijeme za zabilješku fotografije i to je na neki način pomoglo kod popularnosti portretne fotografije. Prva fotografija na kojoj se nalazi čovjek izumljena je u Parizu od strane francuskog fotografa i izumitelja dagerotipije Louis Daguerra. (Slika 16). Na djelu „Boulevard Du Temple”, iz kasne 1838. zapravo je prikazana gradska ulica, a zbog ekspozicijskog vremena u trajanju od 10min, ništa nije ostalo zabilježeno jer se previše, odnosno prebrzo kretalo. Čovjek u donjem lijevom uglu stajao je na mjestu dovoljno dugo (čistač cipela čistio cipele). On je jedini ostao zabilježen.

Nadalje, prva fotografija čovjeka (viđenog malo bliže) nastala je 1839. godine, autora Roberta Cornelliusa (u idućem poglavlju više) (Slika 17). Dakle, preduga ekspozicija je bila problem i usko je vezana sa slabo osjetljivim emulzijama od kojih se radio film. One su maglovite i prebrzo bi izbljedile, stoga ideja o zauvijek zabilježenom trenutku nije bila moguća u potpunosti. Također, važno je spomenuti da su prvi portreti bili ozbiljni, dakle bez pretjeranih emocija (formalni portret). Nadalje, napretkom tehnike i razvoja same fotografske opreme, počeo se razvijati portret u stabilnijem smislu. Također, s osvrtima na emociju subjekta koji je fotografiran. [18]

Slika 16 Prva fotografija čovjeka, „Boulevard Du Temple”, 1838.

Slika 17 Prvi portret; Robert Cornelius

4.1.2. Autori portretne fotografije

□ **Robert Cornelius (1809. –1893.)**

Smatra se američkim fotografom i izrađivačem lampi. Sve je počelo kada je upisao privatnu školu. Glavni izvor njegovog interesa bila je kemija i ubrzo počinje proučavati i baviti se poliranjem srebra i metala. Nakon posjeta Josephu Saxtonu želio je i sam poboljšati dagerotipiju. Nastanak autoportreta smatra se najstarijim autoportretom u Americi (1839.). Nakon postavljene kamere skinuo je poklopac objektiv i utrčao u kadar. Jednu minutu je pozirao i tada ponovo pokrio objektiv (Slika 18). [19]

□ **John Draper (1811. – 1882.)**

Smatra se prvim predsjednikom Američkog kemijskog društva. Isto tako, proučavajući kemiju u laboratoriju, uspijeva oko 1840. godine izraditi čiste fotografije. Dakle, one se smatraju prvim fotografijama s prikazom ženskog lica. Fotografija prikazuje njegovu sestru Dorothy Catherine Draper. Djelo je značajno zbog toga što se predstavlja kao prvi portret ljepšeg spola u povijesti. Osim toga, smatra se prvom osobom koja je proizvela fotografije astronomskeg objekta, odnosno Mjeseca (Slika 19). [20]

By courtesy of Daniel Draper, Ph.
THE FIRST PHOTOGRAPHIC PORTRAIT
Miss Dorothy Catherine Draper. From a daguerreotype taken by Prof. John William Draper, M.D., LL.D., of the University of the City of New York, early in 1840

Slika 18 Prva fotografija ženskog lica

□ **Arnold Genthe (1869. – 1942.)**

Smatra se međunarodno priznatim fotografom, njemačko-američkog podrijetla, koji je radio u slikovitom stilu mekog fokusa. Važnost kod njega je upravo ta što je među prvima usvojio proces autohromne fotografije u boji. Počeo je eksperimentirati s autohromima 1905. godine. Radovi su uključivali portrete, umjetničke aktove i pejzaže. Isto tako bitno, najznačajniji je po svojim fotografijama kineske četvrti u San Franciscu, potresu u San Franciscu 1906. i portretima poznatih ljudi, poput Theodora Roosevelta i Grete Garbo (Slika 19). [21]

Slika 19 Greta Garbo

□ **Steve McCurry (1950.)**

Američki fotograf i fotoreporter, jedan je od najpoznatijih ikona suvremene fotografije više od tri desetljeća, koji putujući kontinentima dokumentira sukobe, nestajuće kulture, drevne tradicije i suvremenu kulturu. Fotografija mlade afganistanske izbjeglice prodornih očiju pojavila se na naslovnici „*National Geographica*“ u lipnju 1985. godine i upravo zbog toga postala jedna od najizrazitijih u povijesti fotografije. Nagrađen je nekim od najprestižnijih nagrada, uključujući „*Robert Capa Gold Medal*“, „*National Press Photographers Award*“ i „*World Press Photo contest*“. [22]

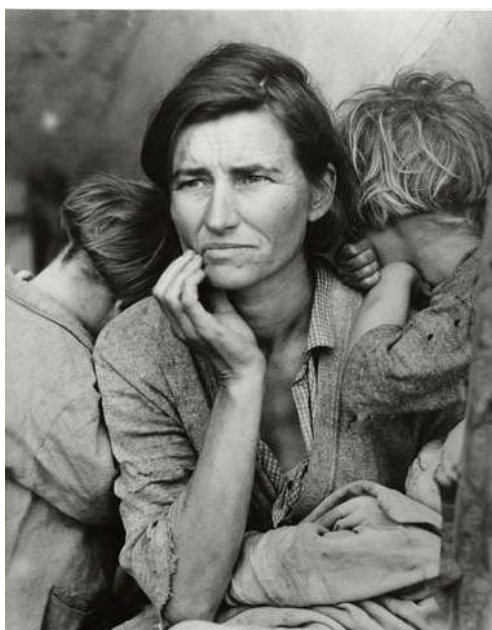

Slika 20 "Afghan girl"

□ **Dorothea Lange (1895. – 1965.)**

Smatra se utjecajnom američkom fotografkinjom. Bavila se društveno-dokumentarnom i novinarskom fotografijom, a najznačajnija je po svojim radovima za vrijeme Velike ekonomske krize. Dakle prikazivala je tragične posljedice i situacije u kojima su se ljudi nalazili i time je nastojala koristiti fotografije za utjecaj na politiku i poticanje društvenih promjena. Nakon što je napustila svoj portretni studio posvetila se cjelodnevnom dokumentiranju događaja tijekom putovanja. Jedno od najpoznatijih radova jest „*Migrant Mother*“. 1940. godine postaje prva žena kojoj je uručena Guggenheimova nagrada. [23]

Slika 21 "Migrant Mother"

□ **Diane Arbus (1923. – 1971.)**

Najznačajnija djela Diane Arbus jesu crno – bijeli portreti. Njena metoda bila je ostvarivanje osobne veze i hvaćanje „prostora između onoga što ljudi jesu i onoga što misle da jesu“. Najviše je fotografirala prolaznike u New Yorku, mjesta poput jeftinih hotela, javnih parkova, mrtvačnice, ljude patuljastog uzrasta, blizance, ljude koji su transrodni, nudiste itd. Jedno od najpoznatijih njezinih djela je „*Identical twins*“, Neobične slike našle su se u časopisu Esquire u srpnju 1960. godine. Također, održala je u nekoliko newyorških izložbi u Muzeju moderne umjetnosti. [24]

Slika 22 „Identical twins“

4.2. Studijska fotografija

Jasno je da svaki fotograf želi zabilježiti trenutak u idealnom okruženju, dakle onom okruženju koje njemu odgovara, u kojem može imati kontrolu. Prilikom snimanja u eksterijeru, fotograf se mora boriti s vjetrom, kišom i različitim svjetlosnim uvjetima, dok će se u zatvorenom prostoru fotograf možda morati boriti s manje savršenom rasvjetom i ometajućim pozadinskim objektima.

U svom najistinitijem smislu, studijska fotografija izvodi se u unutarnjem prostoru. U upravljanoj okruženju fotograf ima potpunu kontrolu nad svim komponentama koje sudjeluju u formiranju fotografije. Iako studijska fotografija predstavlja snimanje raznih predmeta, životinja i raznih proizvoda (od automobila do nakita), u ovom radu konkretno misli se na čovjeka, odnosno portret. Studio koristi najčešće jednostavnu monokromatsku pozadinu čija je svrha naglasiti subjekt koji se nalazi ispred pozadine. Također, koristi i složenu pozadinu koja simulira prizore na otvorenom, poput plaže ili prometne ulice, uz to uključuju se i rekviziti (kostim, naočale itd), sve kako bi izgledalo kao da je fotografirano u realnosti, na toj lokaciji. Dakle, kada se govori o studijskoj fotografiji najčešće se misli na reklame i modne kampanje koje tamo nastaju. Isto tako, u to se uključuje, odnosno usko je vezana i portretna fotografija. [12]

Kao što je već navedeno u samom radu, svjetlo je najvažniji element fotografije. Njezino pravilno postavljanje, usklađivanje jačina različitih izvora svjetla i fotografske maštovitosti rezultat su ostvarenja željenog ugođaja, odnosno kvalitetne fotografije. Za dobar portret, osim glavnog izvora svjetlosti, dodaju se i reflektirajuće plohe i dodatna rasvjetna tijela kako bi se rasvijetlile duboke sjene, odnosno kako bi se prikazala određena atmosfera. Budući da prirodno svjetlo obično dolazi odozgo, logično je da i umjetni glavni izvor svjetlosti bude tako postavljen. Ako se smjer svjetla, odnosno rasvjete već i neznatno promjeni, rezultat može biti znatno drukčiji, a prikladan položaj glavnog izvora svjetlosti ne ovisi toliko o objektu koji želimo snimiti koliko o tome kako ga namjeravamo prikazati. Prema primjeru Slike 24., smjer rasvjete dijeli se na 6 položaja (Velika knjiga o fotografiji, 1979.):

1. Rasvjeta sprijeda: Ako se rasvjetno tijelo nalazi pored fotoaparata (malo ulijevo) osvjetljenje je jednostavno, ujednačeno i prilično plošno. Ono daje tek uske, nezanimljive sjene desno od nosa i na desnoj strani lica, dakle ne koristi se često jer nestaju sve sjene s lica.

2. Rasvjeta odozdo: Ako je rasvjetno tijelo upravljeno odozdo prema gore, lice poprima neprirodne sjene i pomalo demonski izraz. Taj način rasvjete može se upotrijebiti za tajanstveno djelovanje portreta.

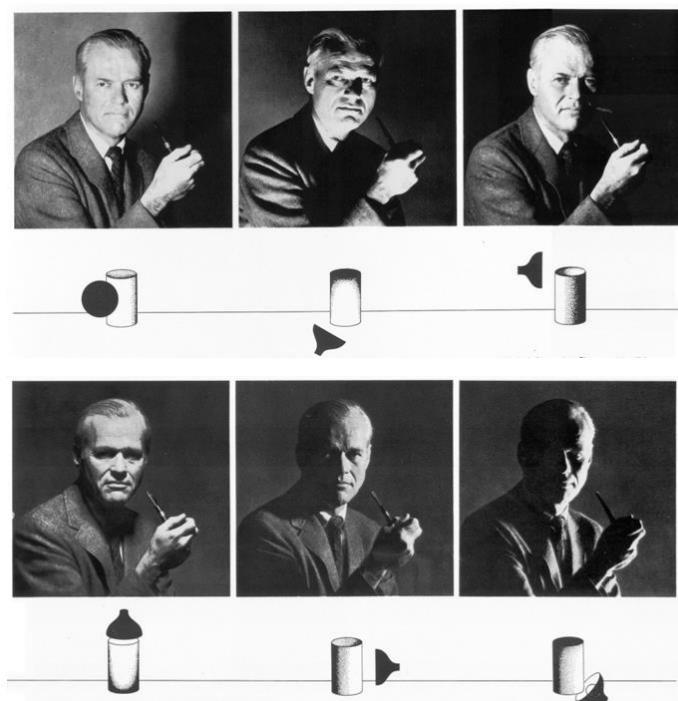
3. Visoka bočna rasvjeta: Glavno rasvjetno tijelo upravljeno odozgo na lice pod kutom od približno 45° dugo je vremena predstavljalo klasičnu rasvjetu za portrete jer je plastično oblikovano lice u većine ljudi djelovalo najprirodnije (Rembrandt osvjetljenje; nastavak u sljedećem poglavlju).

4. Rasvjeta odozgo: Izvor svjetla smješten gotovo direktno iznad glave stvara duboke sjene u očnim šupljinama, ispod nosa i brade. Za stvaran portret svjetlo bi trebalo pomaknuti malo unaprijed kako bi nastali blaži kontrasti a očne šupljine svjetlije.

5. Bočna rasvjeta: Suprotstavljen visokoj bočnoj rasvjeti ovdje se model dijeli na dvije polovine. Takvo osvjetljenje vrlo je prikladno za isticanje muškosti u crtama lica ili teksture odjeće i kože modela.

6. Stražnja bočna rasvjeta: Bočni izvor svjetlosti koji je postavljen nešto iza modela izaziva još dramatičniji efekt. Kad bi se rasvjetno tijelo nalazilo direktno iza modela, glava bi se pojavila kao silueta obrubljena sjajnom kosom.

Za privlačan portret žena najčešće se koristi rasvjeta sprijeda i odozgo (kombinacija rasvjeta na portretu 1 i 4) koja meko i jednolično osvjetljava čitavo lice (pogotovu ako se ispred svjetiljke ili bljeskalice nalazi kišobran za raspršivanje svjetla), a svojom visinom stvara plastične sjene ispod obrva, jagodica, usana i brade. Ipak, na licima žene pomalo tvrdih ili nepravilnih crta sjene bi mogle nepovoljno djelovati. Tada će ih ublažiti dodatni izvor svjetlosti, a barem djelomično se mogu ukloniti i time da se glavni izvor svjetlosti postavi malo niže ili malo u stranu. Dok rasvjeta odozgo općenito djeluje prirodno, bočna ili odozdo prema gore stvara tajanstvene ili dramske efekte već samim tim što je neprirodna. Bočna rasvjeta može naglasiti markantnost starošću obilježenog lica (portret 5 i 6), čemu pridonose linija nosa ili bore. [12]

Slika 23 6 položaja rasvjete; serija od 6 portreta fotografa Henryja Groskinskyja

Može se reći da su studijske fotografije inspirirane baroknim slikarima. Dakle, radi se o začetniku baroknog slikarstva imenom Caravaggio koji je već prethodno spomenuti u radu. Pod njegovim utjecajem i utjecajem ostalih slikara kao što su Tizian i Rubens te nizozemskim umjetnikom Rembrandtom, počinje se također koristiti takva vrsta svjetlosti i sjene, točnije raditi tamni način slikanja (tal. *chiaroscuro*). Carravaggio ga naglašava oštrijim kontrastima, dok se Rembrandt koristi raširenim tonaliteta polusvjetla i polusjene.

Rembrandt koristi svijeće koje mu osvjetljavaju platno, stoga je na platnu nastalo određeno svjetlo. Njegove tehnike svjetla postale su prepoznatljive upravo fotografima u 19. stoljeću. Dakle, način osvjetljavanja postao je stil portreta fotografiran u studiju, odnosno „Rembrandtovo svjetlo“. Metoda se koristi kao odnos svjetla i sjene na fotografiji gdje je cilj nastanak malog trokuta ispod oka (Rembrandtov stil). [12, 25]

4.2.1. Značajni autori portretne fotografije 20. stoljeća

□ Man Ray (1890. – 1976.)

Smatra se američkim fotografom, ali prije svega slikarom. Rođen kao Emmanuel Radnitzky, okrenuo se protiv onoga što je tradicionalno i u svom je djelu često davao komentare na to. Dakle bio je ključna figura dade i nadrealizma. Motive svojih slika pronašao je među muškarcima i ženama koji su se kretali u umjetničkim krugovima u Parizu i, ne manje važno, među predmetima

koje je pronašao na pariškim tržnicama. Njegovo najkreativnije razdoblje fotografa bilo je između prvih godina 1920.-ih i 1940. godine kada su nacisti ušli u Francusku. Tijekom međuratnih godina u Francuskoj postao je najpoznatiji kao jedan od nadrealista. Njegov studio postao je okupljalište mlađih umjetnika svih nacionalnosti (Salvador Dali, Pablo Picasso, Gertrude Stein i Peggy Guggenheim). Postao je poznat po svojim upečatljivim, senzualnim crno – bijelim fotografijama. [26]

Slika 24 "Glass tears", 1932.

□ **Richard Avedon (1923. – 2004.)**

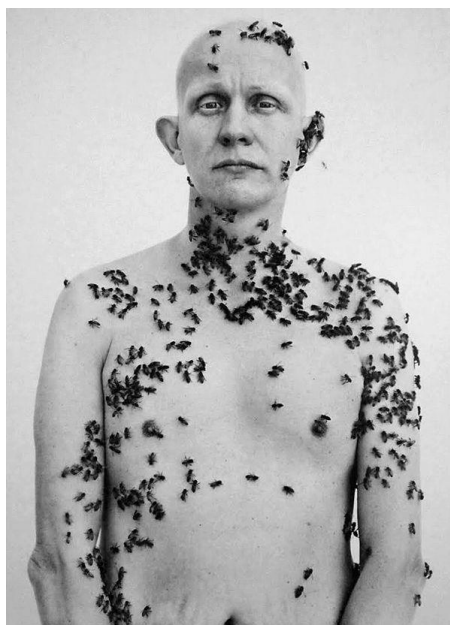
Karijeru američke modne ikone započinje kao fotograf za oglašavanje u robnoj kući. Njegove radove ubrzo prepoznaju poznata i cijenjena imena poput Alekseja Brodovicha, Harper'sa Baazara, Lillian Bassman i nakon njihove suradnje osniva svoj radni studio. U stvaranje fotografija kreće 1946. godine za časopis *Life* i *Vogue*. Može se reći da se specijalizirao za snimanje pokreta u fotografijama mode, kazališta i plesa. On nije htio biti u skladu sa standardnom tehnikom snimanja studijskih modnih fotografija, koji uključuju stajanje modela bez emocija i naizgled ravnodušnost prema kameri. Umjesto toga, pokazivao je modele pune emocija u vanjskim okruženjima, što za to vrijeme postaje revolucionarno upravo zbog toga što time „zapisuje“ svoje misli i ideje. Smatra se da su njegova djela, modna i portretna fotografija pomogle u konstruiranju američke slike stila, ljepote i kulture u zadnjih pola stoljeća.

Fotografija *Dovima sa slonovima* (Slika 17), iz 1955. godine prikazuje kako supermodel pozira sa slonovima u Diorovoj prvoj večernjoj haljini, čime autor vidno izbjegava statične i tradicionalne modne fotografije. Upravo taj trenutak prijelomni je u povijesti brenda *Dior*. Postiže humorističnost i nadrealno prikazivanje fotografijom, odnosno suprotstavlja eleganciju i vitkost kod Dovime.

Drugi primjer, odnosno remek – djelo jest portret *Pčelar* iz 1981. godine (Slika 18). Već prvobitno osmišljen koncept bio je nanesen na papiru. Od njegovih brojnih portreta nijedan nije privukao veću pozornost od slike honorarnog pčelara po imenu Ronald Fischer. [27]

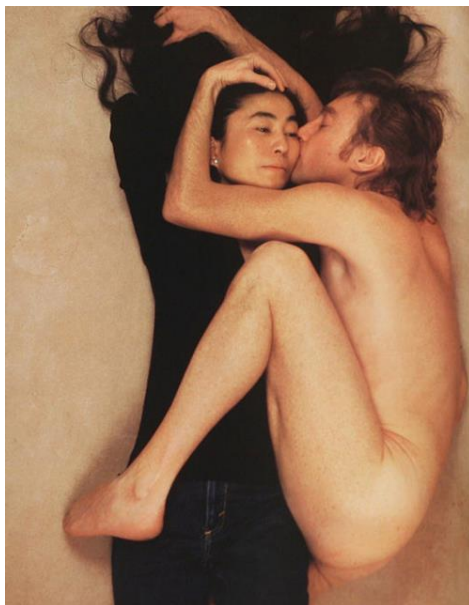
Slika 25 „Dovima sa slonovima“, 1955.

Slika 26 „Pčelar“, 1981.

□ **Annie Leibovitz (1949.)**

Američka fotografkinja koja se proslavila portretima, odnosno kulturnim slikama slavnih osoba koje su prvi puta viđene u časopisu *Rolling Stone* (vrlo brzo postaje i glavni fotograf časopisa) i *Vanity Fair* 1970 -ih, a do 1990 -ih bile su predmet muzejskih izložbi diljem svijeta. Iako se bavila uredničkom i reklamnom portretnom fotografijom, postupno se počela usmjeravati na svoje osobne projekte poput knjige *Pilgrimage*. Dakle, odlučila je odabrati pojedinačne predmete koji su joj značili, bilo da se radi o doslovnim pogledima na stambene prostore, pojedinačne objekte ili krajolike. Jedni od najpoznatijih portreta su *John Lennon & Yoko Ono* i *Demi Moore*. [28]

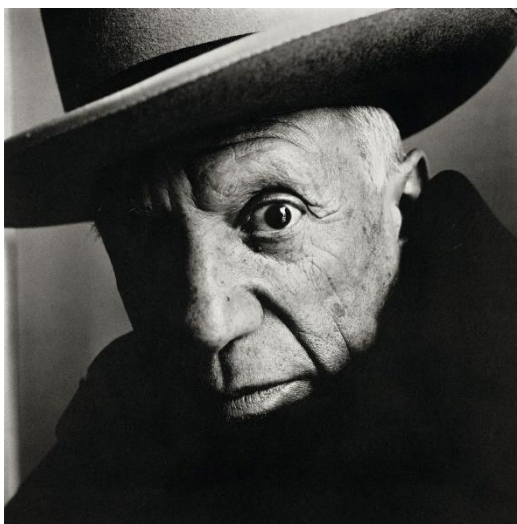

Slika 27 „John Lennon & Yoko Ono“, 1980.

□ **Irving Penn (1917.- 2009.)**

Smatra se jednim od velikih fotografa dvadesetog stoljeća, poznatim po svojim zapanjujućim slikama i majstorskom grafičkom stvaralaštvu. Iako je više od šezdeset godina slavljn kao jedan od najboljih fotografa časopisa *Vogue*, bio je izrazito privatan čovjek koji je izbjegavao središte pozornosti i bavio se svojim radom s tihom i neumoljivom predanošću. U vrijeme kada se fotografija prvenstveno shvaćala kao komunikacijsko sredstvo, pristupio joj je umjetničkim okom i proširio kreativni potencijal medija, kako u svom profesionalnom tako i u osobnom radu. Na njegovim fotografijama prisutni su bili modeli, urbani radnici i poznate kulturne ličnosti poput Pabla Picassa. Valja naglasiti da je među prvima u studiju koristio čisto bijelu ili sivu pozadinu. [29]

Slika 28 "Pablo Picasso", 1957.

□ **Yousuf Karsh (1908. – 2002.)**

Nahodi se kao majstorski fotograf 20. stoljeća upravo zbog toga što je pomno uređenom rasvjetom pažljivo modelirao lica svojih subjekata, čime je dobio monumentalnu i idealiziranu prezentaciju koja je pomogla u promicanju njihove slike u javnosti. Koristio je dramatičnu rasvjetu, koja je postala zaštitni znak njegova portretističkog stila. Većina njegovih portreta snimljena je crno – bijelo, poput portreta Churchilla čime je pridobio prvu veliku međunarodnu slavu. Dakle, fotografirao je mnoge najistaknutije svjetske ličnosti, uključujući kraljevske članove, državnike, umjetnike i pisce. Među istaknutim djelima mogu se smatrati portret Alberta Einsteina, Ernesta Hemingwayja i Muhammada Alija. [30]

Slika 29 "The Roaring Lion", 1941.

□ **Arnold Newman (1918. – 2006.)**

Bio je jedan od najslavnijih i najutjecajnijih portretnih fotografa 20. stoljeća, poznat po svojim portretima okoline. Radio je za časopise, poput *Look* i *Harper's Bazaar* i razvio svoj potpisni pristup portretiranju na način da je svoje subjekte prikazivao u njihovom prirodnom okruženju. Dakle smjestio ih je u okolinu koja je reprezentirala njihova zanimanja, odnosno lovio je trenutak njihove suštine života i rada (suprotno od pristupa Richarda Avedona). Poznat je po svojim portretima umjetnika, poput Igora Stravinskog, Marilyn Monroe i Pabla Picassa, političkih ličnosti poput Johna F. Kennedyja i njemačkog ratnog zločinca Alfrieda Kruppa. Isto tako važno, dobitnik je nagrada *Lucie* i *Infinity* za fotografiju.

Upravo minimalistički jednobojni portret ga reflektira, odnosno predstavlja (Slika 31). Pozadina i lokacija su bile idilične jer se pridobio kontrast (efekt) crnog klavira i svijetlog zida. Dakle, portret prikazuje savršeni trokut u središtu. [31]

Slika 30 "Igor Stravinsky", 1946.

□ **Philippe Halsman (1906.-1979.)**

Smatra se jednim od najboljih fotografa koji su se bavili portretima u Francuskoj. Imao je neprestano zanimanje za lica: "*Čini se da svako lice koje vidim skriva, a ponekad i kratko otkriva misteriju drugog ljudskog bića.*" Halsmanove fotografije političara, slavnih osoba i intelektualaca naširoko su objavljivane u časopisima poput *Life* i *Vogue*. Njegovi poznatiji subjekti bili su poput Marca Chagalla, Le Corbusiera, Audrey Hepburn i Alberta Einsteina. Također je imao 37-godišnju suradnju sa Salvadorom Dalijem, što je rezultiralo s nekoliko poznatih nadrealističkih serija, uključujući portrete *Dali's Mustache*, *Dalí Atomicus* i *Voluptas Mors*.

Od svojih čuvara počeo je tražiti da skoče pred kameru jer je primijetio da to paradoksalno čini ljude opuštenima. Sa svojim tehničkim iskustvom, napravio je i revolucionarne fotografske izume,

uključujući refleksnu kameru s dvostrukim objektivom koja je operateru omogućila da vidi svog čuvara kroz tražilo. [32]

Slika 31 "Dalí Atomicus", 1948.

4.3. Suvremeni umjetnici

□ Ivan Posavac

Kada se govori o umjetnicima današnjice na koje su utjecali barokni slikari, može se navesti hrvatski autor Ivan Posavac. Naime, u 17. je stoljeću nastao portret ljubavnice kralja Charlesa II., koji je izradila engleska slikarica Mary Beale. Iako se već desetljećima čuva u Muzeju Mimara, Ivan Posavac je došao na ideju da nastane djelo „Mary Beale: portret žene“ (Slika 34), koji prikazuje devet žena koje su se istaknule svojim radom i kreativnošću u Hrvatskoj. Dakle, fotografija je izvedena, odnosno snimljena u baroknom stilu, a to se može primijetiti zbog položaja tijela, nakita kojeg nosi, ali prvobitno zbog osvjetljenja, odnosno prisutnosti Rembrandta koji koristi polusvjetla i polusjene u tonalitetima. [33]

Slika 32 "Mary Beale: portret žene"

□ **Helene Sobiralski**

Njemačka je fotografkinja koja je osvojila nekoliko nagrada za svoju originalnu seriju o bogatstvu i obilju pod nazivom „Cockaignesque“. Nadahnuta baroknim slikama mrtve prirode, konstruirala je vrlo dramatične scene (Slika 35), koje prikazuju savršeno friziranu ženu s voskom od svijeća koji joj curi niz gola ramena. Baroknu umjetnost odlikuje bogatstvo, dramatičnost, duboke boje i intenzivna igra svijetlih i tamnih sjena. Kao što možete vidjeti, svjetlo je imalo posebno važnu ulogu u seriji Sobiralski koja je nastojala premostiti jaz između slikarstva i fotografije. Naziv „Cockaignesque“ povezan je s riječju *cockaigne* što znači mitska zemlja obilja. To je imaginarno mjesto gdje su fizičke udobnosti i užici uvijek pri ruci i gdje ne postoji grubost srednjovjekovnog seljačkog života. [34]

Slika 33 Prikaz jedne fotografije; serija „Cockaignesque“

□ **Romania Ressa**

Inspiracija argentinske fotografkinje dolazi uglavnom iz baroknog slikarstva. Iako se bavila modnom fotografijom, ipak se postupno preselila u likovnu umjetnost, konkretnije na fotografiju koja prikazuje kombinaciju mješovitih medija i slikarstvo. Najčešće fotografira žene pa se može zaključiti da slavi moć i kreativnost divnih žena. Nagrađivana je mnogim nagradama, od kojih je jedna „Prix de la Photographie Paris 2015“ za „Sliku 35“. [35]

Slika 34 "Woman with Rollers"

□ **Michael Myers**

Američki fotograf također je inspiriran baroknim slikarima, a to se može primijetiti zbog tamnih prizora koji stvaraju napetost tj. dinamiku i odnosa svjetlo-sjena. Njegov rad fokusiran je na fotografije vezane uz pojmove kao što su moda, portreti, ljepota i uređivanje. [36]

Slika 35 Fotografija autora Michaela Myersa   Slika 36 Fotografija autora Michaela Myersa 2

□ **Igor Sakharov**

Jedan je od najuglednijih komercijalnih fotografa u Rusiji. Smatra se kao jedini specijalist u Rusiji s najvišom profesionalnom kategorijom „majstora“. Također, prvi je specijalist u Rusiji koji dobio FEP certifikat u kategoriji "oglašavanje". Osim toga, sudac je Svjetskog prvenstva u fotografiji iz Rusije (Word PhotoCup). Dobitnik je vrhunske titule pod nazivom "Najbolji fotograf godine" FEP -a (Federacija europskih fotografa) i dobio je nagradu za "Zlatni fotoaparat" u kategoriji "Portret". [37]

Slika 37 Portret autora Igora Sakharova

5. Praktični dio rada

Formalni nastanak fotografija je proizašao zbog projekta „Ambasadori čitanja“ u sklopu knjižnice „Fran Galović“ u Koprivnici. Projekt je bilo potrebno provesti zbog nadolazećeg događaja „Noć knjige“. Dakle, bilo je potrebno dokumentirati 20 portreta koji će biti predstavljeni kao ambasadori, odnosno koji će predložiti svoj najbolji izbor lista knjiga. Proizvoljni dio projekta je bio taj da fotograf sam odredi način realizacije i krajnji rezultat fotografija.

5.1. Koncept

S vremena na vrijeme čovjek može osjetiti da nije u skladu sa svojim tijelom i duhom. Svatko ima neku svoju misao, radnju ili mjesto na koje odlazi kako bi se smirio, kako bi se stopio ponovo sa svojim duhom. Također, kako bi se postigla ravnoteža između osjećaja, strahova, znanja i snage. Bez ravnoteže može doći do neintegritnosti. Stanja u kojem se čovjek osjeća nepotpuno, ne osjeća kao da je u potpunosti ovdje prisutan. Razlog toga, u teoriji je vrlo jednostavan, dok je u praksi nešto kompliciraniji. Nemoguće je iskusiti stanje cjelovitosti dok postoji fragmentacija unutar naše psihe, dakle kada je pojedinac odcijepljen od sebe i svoje energije. Mir je suprotan gnjevu, mržnji, zavisti, ljubomori i vezanosti. Stanje mira može se iskazati na različite načine. Za nekoga je to livada, vrsta sporta, a za nekoga ponavljanje istih riječi. Bitno je da se fokusira samo na tu, odnosno jednu stvar kako bi duh doprinio zaboravu ostatka okoline, odnosno svijeta. Drugo objašnjenje bi bilo kao kada se pojedinac nađe u prostoru bez dimenzije, gdje ne postoji ništa drugo osim njegove prisutnosti.

Prva vodilja portretista bila je usmjeravanje na pojam mističnog ugođaja. Radi se o ugođaju koji stvara nejasnoću, gdje su u isto vrijeme obrisi grubi, u velikom kontrastu, a s druge strane glatki u smislu viđenja tonova boja koje se prelijevaju iz brončane u tamno zlatnu. Usko vezano uz mistični ugođaj jest tama i pojam beskonačnosti. Njihovo značenje doima se veličinski jačim i kada se obrati pažnja na njih u autoru se budi energija koja je nepoznata, u isto vrijeme smirujuća i zbunjujuća.

Svatko biće prilazi s energijom koja određuje kako će se druga osoba nositi s njom i iz tog razloga kako bi shvatili jedni druge potrebno je shvatiti samog sebe i znati odgovoriti na svoja pitanja „*Kuda, gdje, zašto i kako?*“.

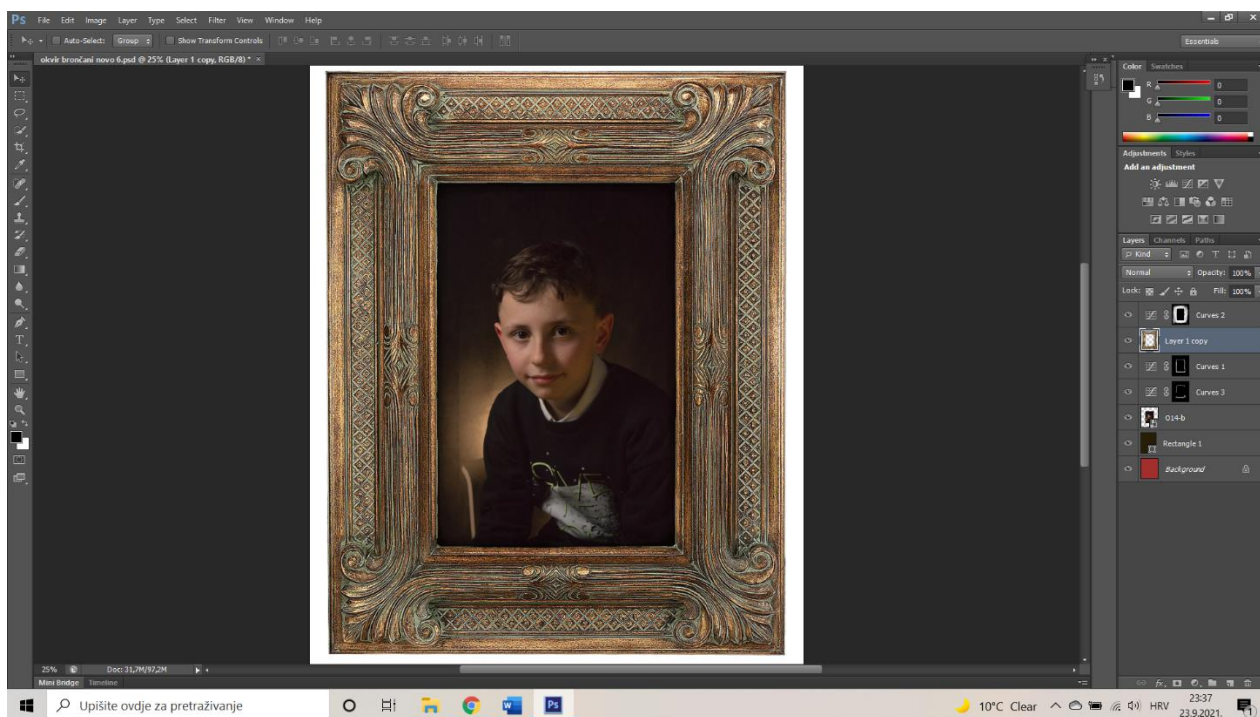
Isto tako, dužim gledanjem u tamu i polutamu, oči stvaraju prividne mrlje, nečistoće koje se očituju kada se pogledom skrene na neku svjetliju pozadinu, u kojoj je prisutniji malo veći kontrast. Nečistoće, odnosno tekstura fotografije tada dobivaju dojam prirodnog, analognog, stvarnog „osjećaja“ fotografije. Dakle, tu zrnatost autor poistovjećuje sa slikarstvom.

Lice kao vidljivi izraz energije pojedinca stavlja točnu na „i“. Dok jedna polovica nije u cijelosti vidljiva dobiva se osjećaj zaintrigiranosti, ali i konfuziju kojom ponovo preispitujemo sebe, druga polovica lica je cijela vidljiva i time dolazi do osvještavanja i spoznaje. Na kraju cijelog procesa usmjeravanja misli, autor postiže željeli mir, prihvaćanje i na kraju napredak.

Iz autorovih načela savladavanja svog uma i tijela, nastale su fotografije koje su sklone baroknom razdoblju, odnosno baroknim slikarima. U fotografijama je opravdan mrak i uspostavljena likovna ravnoteža uz pomoć paspartua koji daje vizualni sklad odnosa svjetla i tame.

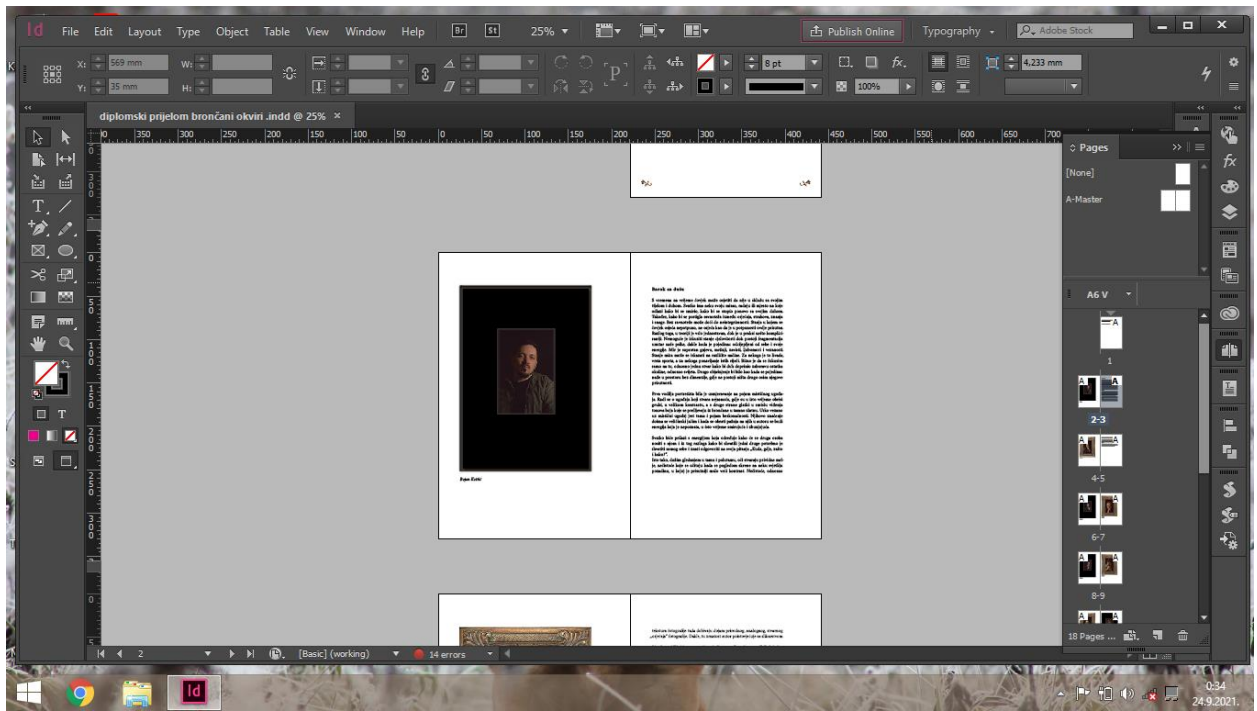
5.2. Serija fotografija i tehnički opis

Za snimanje portreta koji se nalaze u nastavku odlomka, korišten je fotoaparat Canon EOS 100D, objektivom EFS 18-55mm. Fotografije su snimljene u Koprivnici. U procesu uređivanja i korekcije fotografija (poput korekcije na koži, boja, prosvjetljivanje očiju, izoštravanje itd.) korišten je alat Adobe Photoshop (Slika 38). Krajnje uređenje, odnosno dodavanje okvira fotografijama radilo se u programu Adobe InDesign (Slika 39).

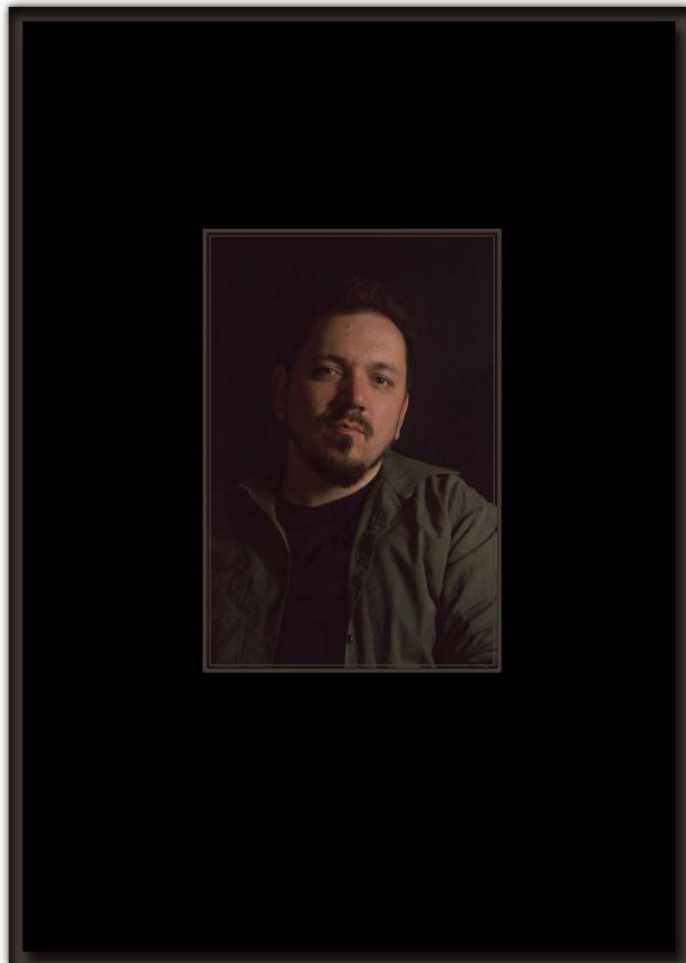

Slika 38 Proces rada u programu Adobe Photoshop

Slika 39 Proces rada u programu Adobe InDesign

Slika 40 Model Bojan Koštić

o Vrijeme: 29.03.2021., 15:54

Tehničke karakteristike:

o Vrijeme eksponiranja: 1/200

o Osjetljivost: 3200

o Žarišna duljina: 53 mm

o Otvor objektiva: 5.6

Slika 41 Model Lara Podhraški

o Vrijeme: 29.03.2021., 17:35

Tehničke karakteristike:

o Vrijeme eksponiranja: 1/200

o Osjetljivost: 3200

o Žarišna duljina: 51 mm

o Otvor objektiva: 5.6

Slika 42 Model Mario Perković

o Vrijeme: 29.03.2021., 16:19

Tehničke karakteristike:

o Vrijeme eksponiranja: 1/200

o Osjetljivost: 3200

o Žarišna duljina: 53 mm

o Otvor objektiva: 5.6

Slika 43 Model Željko Krušelj

o Vrijeme: 29.03.2021., 18:18

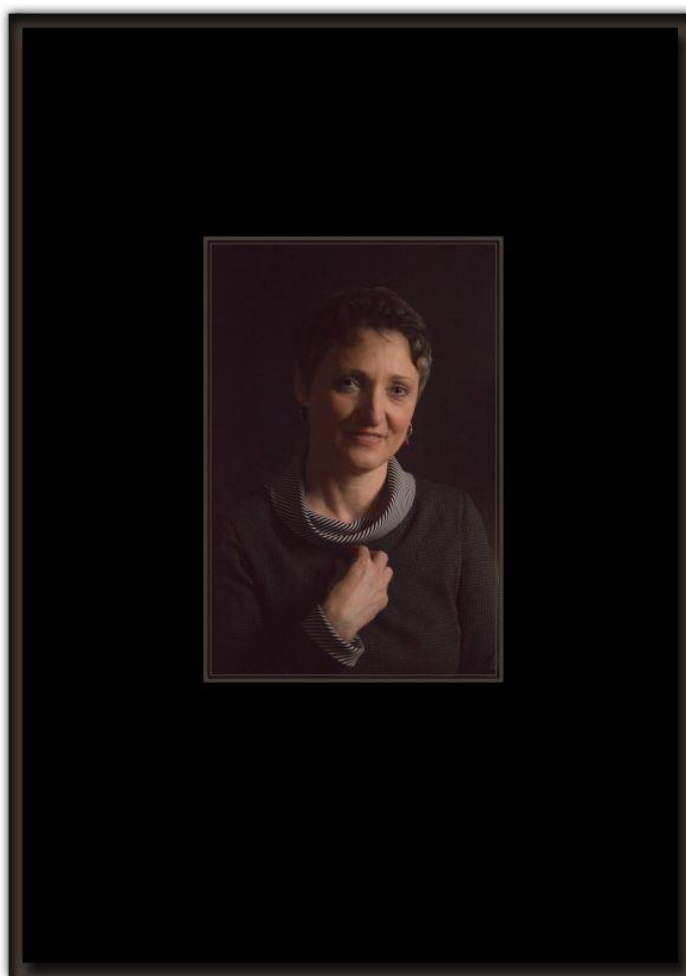
Tehničke karakteristike:

o Vrijeme eksponiranja: 1/200

o Osjetljivost: 3200

o Žarišna duljina: 53 mm

o Otvor objektiva: 5.6

Slika 44 Model Tatjana Kolarić

o Vrijeme: 29.03.2021., 16:02

Tehničke karakteristike:

o Vrijeme eksponiranja: 1/200

o Osjetljivost: 3200

o Žarišna duljina: 53 mm

o Otvor objektiva: 5.6

Slika 45 Model Marko Gregur

o Vrijeme: 29.03.2021., 19:09

Tehničke karakteristike:

o Vrijeme eksponiranja: 1/200

o Osjetljivost: 3200

o Žarišna duljina: 53 mm

o Otvor objektiva: 5.6

Slika 46 Model Matija Kolaric

o Vrijeme: 29.03.2021., 15:00

Tehničke karakteristike:

o Vrijeme eksponiranja: 1/200

o Osjetljivost: 3200

o Žarišna duljina: 53 mm

o Otvor objektiva: 5.6

Slika 47 Model Dora Kuretić

o Vrijeme: 29.03.2021., 15:11

Tehničke karakteristike:

o Vrijeme eksponiranja: 1/200

o Osjetljivost: 3200

o Žarišna duljina: 53 mm

o Otvor objektiva: 5.6

Slika 48 Model Ksenija Ostriž

o Vrijeme: 29.03.2021., 17:14

Tehničke karakteristike:

o Vrijeme eksponiranja: 1/200

o Osjetljivost: 3200

o Žarišna duljina: 53 mm

o Otvor objektiva: 5.6

Slika 49 Model Miroslav Potroško

o Vrijeme: 29.03.2021., 16:39

Tehničke karakteristike:

o Vrijeme eksponiranja: 1/200

o Osjetljivost: 3200

o Žarišna duljina: 53 mm

o Otvor objektiva: 5.6

Slika 50 Model David Potroško

o Vrijeme: 29.03.2021., 17:49

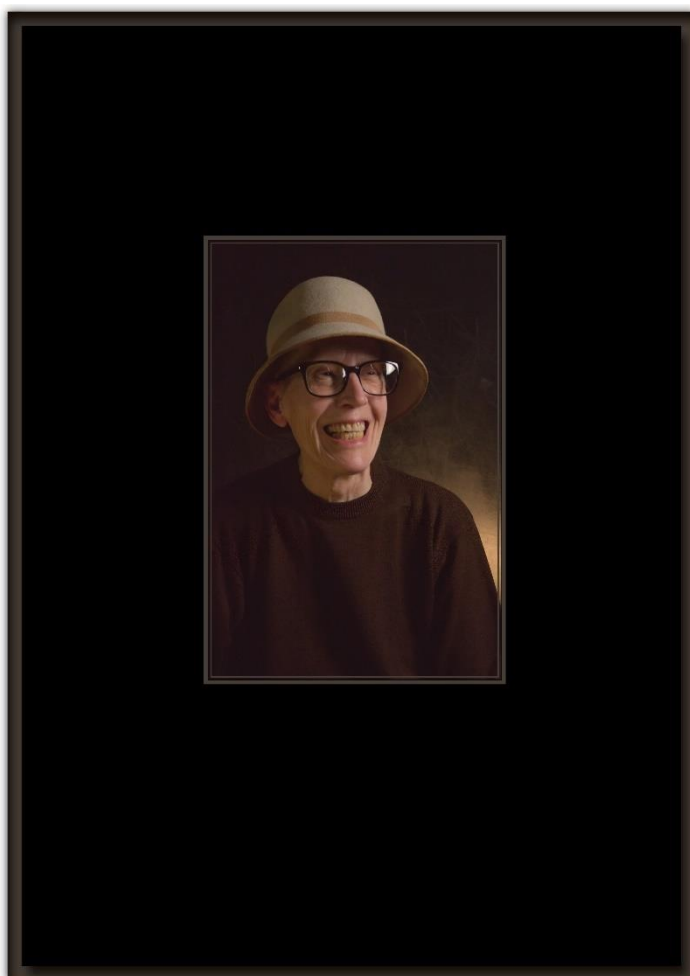
Tehničke karakteristike:

o Vrijeme eksponiranja: 1/200

o Osjetljivost: 3200

o Žarišna duljina: 53 mm

o Otvor objektiva: 5.6

Slika 51 Model Zlata Hrženjak

o Vrijeme: 29.03.2021., 14:34

Tehničke karakteristike:

o Vrijeme eksponiranja: 1/200

o Osjetljivost: 3200

o Žarišna duljina: 43 mm

o Otvor objektiva: 5.6

Slika 52 Model Katerina Fotova Čiković

o Vrijeme: 29.03.2021., 17:29

Tehničke karakteristike:

o Vrijeme eksponiranja: 1/200

o Osjetljivost: 3200

o Žarišna duljina: 49 mm

o Otvor objektiva: 5.6

6. Zaključak

Svjetlost i vladanje svjetlošću prvo je što je čovjek u špilji mogao opaziti, a da se može povezati s umjetničkim stvaralaštvom. Može se reći da povijest i razvoj prve zabilješke, portreta pa na kraju i same fotografije počinje od tada. Čovjek je imao potrebu od samog početka bilježiti trenutke pa se i s tim razlogom stvarao alat kojim će si olakšati proces. Od izuma camere obscurae preko razvoja i eksperimentiranja heliogravure i prve fotografije, napretkom tehnologije dolazi se do spoznaje fotografije kakvu je danas znamo. Kako se stečeno znanje u tehnologiji prenosilo na generacije, tako se prenosilo i s poznanstvom vezano uz samu umjetnost, odnosno kompoziciju, kontrast, ugođaj, dinamiku, položaj i kut osvjetljena koje je važno kako bi se dobila uspješna umjetnička, odnosno portretna fotografija.

Istraživači rad proučava povezanost osvjetljenja i portretne (studijske) fotografije koje nastaje vrlo brzo nakon pojave prve gravure čime se zaključuje da se već tada koristi kontrolirano svjetlo, dakle u kontroliranim uvjetima rada. Jedno od podjele prema načelima osvjetljenja jest visoko bočno osvjetljenje pod kutem od 45 stupnjeva, takozvano Rembrandtovo svjetlo. Ime dobiveno prema baroknom slikaru dokazuje koliko je ono značajno i prepoznatljivo za razvoj fotografije (ujedno i slikarstva). Dakle, zapravo sam barok kao razdoblje doprinosi mnogo samoj fotografiji i načinu na koji umjetnici razmišljaju. Istraživači rad poručuje sam povijesni period u baroku i slikare koji djeluju u njemu. Također, proučava povijest nastanka portretne fotografije i objašnjava značajne autore i rad suvremenih fotografa koji su inspirirani baroknim slikarstvom.

Utjecaj i povezanost baroka na portretnu fotografiju ovaj istraživački rad dokazuje eksperimentalnim dijelom, odnosno praktičnim radom kojim se opravdava racionalizam (spoznaja), beskonačnost, mističnost, likovna ravnoteža u smislu svjetlo-sjena i Rembrandtov način osvjetljenja.

U Koprivnici, 24.09.2021.

Potpis:

IZJAVA O AUTORSTVU
I
SUGLASNOST ZA JAVNU OBJAVU

Završni/diplomski rad isključivo je autorsko djelo studenta koji je isti izradio te student odgovara za istinitost, izvornost i ispravnost teksta rada. U radu se ne smiju koristiti dijelovi tuđih radova (knjiga, članaka, doktorskih disertacija, magistarskih radova, izvora s interneta, i drugih izvora) bez navođenja izvora i autora navedenih radova. Svi dijelovi tuđih radova moraju biti pravilno navedeni i citirani. Dijelovi tuđih radova koji nisu pravilno citirani, smatraju se plagijatom, odnosno nezakonitim prisvajanjem tuđeg znanstvenog ili stručnoga rada. Sukladno navedenom studenti su dužni potpisati izjavu o autorstvu rada.

Ja, Marija Novak (*ime i prezime*) pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor/ica završnog/diplomskog (*obrisati nepotrebno*) rada pod naslovom Utjecaj baroknih slikara na portretnu fotografiju (*upisati naslov*) te da u navedenom radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova.

Student/ica:
(*upisati ime i prezime*)

Novak

(vlastoručni potpis)

Sukladno Zakonu o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju završne/diplomske radove sveučilišta su dužna trajno objaviti na javnoj internetskoj bazi sveučilišne knjižnice u sastavu sveučilišta te kopirati u javnu internetsku bazu završnih/diplomskih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice. Završni radovi istovrsnih umjetničkih studija koji se realiziraju kroz umjetnička ostvarenja objavljuju se na odgovarajući način.

Ja, Marija Novak (*ime i prezime*) neopozivo izjavljujem da sam suglasan/na s javnom objavom završnog/diplomskog (*obrisati nepotrebno*) rada pod naslovom Utjecaj baroknih slikara na portretnu fotografiju (*upisati naslov*) čiji sam autor/ica.

Student/ica:
(*upisati ime i prezime*)

Novak

(vlastoručni potpis)

7. Literatura

- [1] P. Sabol, D. Žerjav : Kreativna makrofotografija, Fotoklub Čakovec, Čakovec, 2016.
- [2] [osnove fotografije.pdf \(skole.hr\)](#)
- [3] Goran Matošević, Ivana Miličić, Krešimir Pletikosa, Fotografija – portreti, Algebra d.o.o. Zagreb, 2009.
- [4] Milan Fizi, Fotografija, Epoha/Grafički zavod Hrvatske, Zagreb, 1982.
- [5] <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=49611>
- [6] J. Damjanov: Likovna umjetnost 1 i 2, Školska knjiga, Zagreb, 1982.
- [7] Obnovljeni Život : časopis za filozofiju i religijske znanosti, Vol. 6. No. 2., 1925., Filozofsko teološki institut Družbe Isusove, dostupno 18.08.2021.
- [8] <https://hr.puntomarinero.com/ancient-egypt-art-and-architecture/>
- [9] <https://lobopopart.com.br/en/the-history-of-painting/>
- [10] <https://www.britannica.com/art/Baroque-art-and-architecture>
- [11] Heal, Bridget. Better Papist than Calvinist: Art and Identity in Later Lutheran Germany, German History. German History Society. 29 (4), 1 December 2011, str. 584-609, dostupno 12.08.2021.
- [12] Velika knjiga o fotografiji, Zagreb, 1979.
- [13] J. Hedgecoe : Sve o fotografiji i fotografiranju, Mladost, Zagreb, 1977.
- [14] D. Žerjav : Promišljati fotografski, Fotoklub Čakovec, Čakovec, 2011.
- [15] <https://sheshnjak.github.io/tomislavdekovic/clanci/fotografija/povijest.html>
- [16] T. Ang: Digitalna fotografija, priručnik, Znanje, Zagreb, 2007.
- [17] M. Mikota: Kreacija fotografijom, V.D.T. PUBLISHING, Zagreb, 2000.
- [18] https://www.metmuseum.org/toah/hd/dagu/hd_dagu.htm
- [19] <https://www.thevintagenews.com/2017/12/09/first-selfie/>
- [20] <http://scih.org/john-william-draper/>
- [21] <https://www.immigrantentrepreneurship.org/entries/arnold-genthe/>
- [22] <https://www.magnumphotos.com/photographer/steve-mccurry/>
- [23] https://hr.wikipedia.org/wiki/Dorothea_Lange
- [24] <https://voxfeminae.net/strasne-zene/diane-arbus-fotografkinja-nakaza/>
- [25] <https://staffweb.worc.ac.uk/photomodule/CDME2021&3021/Session02/History-of-studio-photography>
- [26] <https://www.biography.com/artist/man-ray>
- [27] <https://www.biography.com/artist/richard-avedon>
- [28] <https://www.hamiltonsgallery.com/artists/annie-leibovitz/series/pilgrimage/>
- [29] <https://irvingpenn.org/>
- [30] <https://121clicks.com/inspirations/the-greatest-portraits-ever-taken-by-yousuf-karsh>
- [31] <http://www.artnet.com/artists/arnold-newman/biography>

- [32] <https://www.artsy.net/artist/philippe-halsman>
- [33] http://www.mimara.hr/Aktualno/Mary%20Beale%20Portret%20%C5%BEene%20_8548
- [34] <https://mymodernmet.com/helen-sobiralski-fashion-photography/>
- [35] <https://www.rominaressiaph.com/2860619/work>
- [36] <http://www.mikemyersphoto.com/quick-port>
- [37] <http://igorsakharov.com/>

Popis slika

Slika 1. Otisak ruke iz špilje „Pech Merl“

Scan iz knjige: „J. Damjanov: Likovna umjetnost 1 i 2, Školska knjiga, Zagreb, 1982.“

Slika 2. „Pozvanje Svetog Mateja“, 1594-98.

<https://franjevci-st.com/bozji-poziv-mijenja-povijest/996>

Slika 3. "Sveta Irena oplakuje Svetog Sebastijana", 1640-50.

<https://collections.louvre.fr/ark:/53355/cl010063004>

Slika 4. "Zakletva Julijusa Civila", 1661.

<https://goteborgskonstmuseum.se/en/exhibitions/rembrandts-the-conspiracy-of-claudius-civilis/>

Slika 5. „Posljednji sud“, 1617.

<https://www.pinterest.com/pin/312437292879585327/>

Slika 6. „Upravnice ubožnice u Haarlemu“, 1665.

<https://www.khanacademy.org/humanities/renaissance-reformation/baroque-art1/holland/a/hals-women-regents>

Slika 7. „Geograf“, 1669.

<http://slikovnica-gorgim.blogspot.com/2011/07/jan-vermeer-van-delft-geograf-1669.html>

Slika 8. „Dvorske dame“, 1656.

<https://bijutsufan.com/baroque/pic-velazquez/lasmeninas/>

Slika 9. Camera obscura

<https://www.chegg.com/flashcards/history-of-photography-0cf8a252-26e4-439d-aa85-b4ee92a33b84/deck>

Slika 10. Joseph Niecephore Niepce, „Pogled s prozora u Le Grasu“, 1826., Heliografija

<https://imageboxonphotography.photo.blog/2019/12/02/predistorija-i-nastanak-fotografije/>

Slika 11. Primjer dagerotipije; nepoznati fotograf: Obiteljski portret, 1850.

Izrezak iz „Velika knjiga o fotografiji, Zagreb 1979.“

Slika 12. Postupak mokre ploče (negativ); Nadar: Sarah Bernhardt, 1859.

http://www.luminous-lint.com/_phv_app.php?/f/_person_sarah_bernhardt_01/

Slika 13. Fotoaparat Leica I, 1927.

https://www.icollector.com/Leica-I-A-with-Elmax-1925_i6155084

Slika 14. Karakteristične reakcije pri eksponiranju; glava Buddhe

Izrezak iz pdf knjige: „Velika knjiga o fotografiji, Zagreb 1979.“

Slika 15. Krivulja

Izrezak iz pdf knjige: „Velika knjiga o fotografiji, Zagreb 1979.“

Slika 16. Prva fotografija čovjeka, „Boulevard Du Temple“, 1838.

<https://www.chegg.com/flashcards/history-of-photography-0cf8a252-26e4-439d-aa85-b4ee92a33b84/deck>

Slika 17. Prvi portret

<https://www.pinterest.com/pin/195836283766915218/>

Slika 18. Prva fotografija ženskog lica

<https://www.uh.edu/engines/epi2604.htm>

Slika 19. Greta Garbo

<https://www.catawiki.com/en/1/22429535-arnold-genthe-1869-1942-associated-press-greta-garbo-1925>

Slika 20. „Afghan girl“

<https://edition.cnn.com/style/article/steve-mccurry-afghan-girl-photo/index.html>

Slika 21. „Migrant Mother“

<https://artsandculture.google.com/?hl=en>

Slika 22. „Identical twins“

<https://www.artbasel.com/catalog/artwork/14622/Diane-Arbus-Identical-Twins-Roselle-Nj-1967>

Slika 23. 6 položaja rasvjete; serija od 6 portreta fotografa Henryja Groskinskyja

Izrezak iz pdf knjige: „Velika knjiga o fotografiji, Zagreb 1979.“

Slika 24. "Glass tears", 1932.

<http://photonlab.com/2014/03/24/inspiring-quote-art-man-ray/>

Slika 25. „Dovima sa slonovima“, 1955.

<https://diva.vecernji.hr/moda/avedon-fotograf-koji-je-otkrio-dior-816>

Slika 26. „Pčelar“, 1981.

<https://www.pinterest.co.kr/pin/71987294014837901/>

Slika 27. „John Lennon & Yoko Ono“, 1980.

<https://www.jasminedirectory.com/blog/portraits-and-self-portraits-annie-leibovitz-and-chuck-close/>

Slika 28. "Pablo Picasso", 1957.

<https://www.theartnewspaper.com/news/when-irving-penn-forced-his-way-into-a-meeting-with-picasso>

Slika 29. "The Roaring Lion“, 1941.

<https://www.artsy.net/artwork/yousuf-karsh-the-roaring-lion>

Slika 30. „Igor Stravinsky“, 1946.

<https://www.artsy.net/artwork/arnold-newman-igor-stravinsky-new-york-ny>

Slika 31. „Dalí Atomicus“, 1948.

<https://www.artsy.net/article/artsy-editorial-story-surreal-photograph-salvador-dali-three-flying-cats>

Slika 32. „Mary Beale: portret žene“

<https://www.tportal.hr/kultura/clanak/fotografski-portreti-snaznih-zena-iz-hrvatske-nadahnuti-slikom-mary-beale-20160715>

Slika 33. Prikaz jedne fotografije; serija „Cockaignesque“

<https://www.helensobiralski.com/cockaignesque-gallery>

Slika 34. „Woman with Rollers“

<https://www.artsy.net/artwork/romina-ressia-woman-with-rollers-1>

Slika 35. Fotografija autora Michaela Myersa

<https://www.facebook.com/mikemyersphoto/photos/>

Slika 36. Fotografija autora Michaela Myersa 2

<http://www.mikemyersphoto.com/?fbclid=IwAR12iwf9xGi6UduYRQS4JW75TRjY9BqRcWMmAi0g95LnBl-g1zUKiKyZ8jA>

Slika 37. Portret autora Igora Sakharova

<https://500px.com/p/igorsakharov?view=photos>

Slika 38. Proces rada u programu Adobe Photoshop

Izvor: Marija Novak

Slika 39. Proces rada u programu Adobe InDesign

Izvor: Marija Novak

Slika 40. Model Bojan Košić

Izvor: Marija Novak

Slika 41. Model Lara Podhraški

Izvor: Marija Novak

Slika 42. Model Mario Perković

Izvor: Marija Novak

Slika 43. Model Željko Krušelj

Izvor: Marija Novak

Slika 44. Model Tatjana Kolarić

Izvor: Marija Novak

Slika 45. Model Marko Gregur

Izvor: Marija Novak

Slika 46. Model Matija Kolarić

Izvor: Marija Novak

Slika 47. Model Dora Kuretić

Izvor: Marija Novak

Slika 48. Model Ksenija Ostriž

Izvor: Marija Novak

Slika 49. Model Mislav Potroško

Izvor: Marija Novak

Slika 50. Model David Potroško

Izvor: Marija Novak

Slika 51. Model Zlata Hrženjak

Izvor: Marija Novak

Slika 52. Model Katerina Fotova Čiković

Izvor: Marija Novak